

Bayram Edelim Yâr ile Şimdi

Nakkâş-ı Ezel süsleyince zamanı rahmet rahmet, adına bayram demişiz, ruhumuzla bütünleştirip doldurmuşuz bayramları çağlara. Kirpiklerine sevinçten inciler konduran annelerce, kanadını alevlerle yakan pervanelerce çoğaltmışız sonra onu, can verip vuslat almak için. Unutulan sükûnlarımızı tutuşturmuş, ayrılan kalplerimizi kavuşturmuşuz kanatlarında. Kumlara gömülen kervanlarımız bayramlarla dönmüş evlerimize, dağıntıkları toplamış, küsleri barıştırmışız. Bir genç kızın tığından... ► S.8

İSKENDER PALA

Kurban Lisaniyla Sesleniş: "Ben Müşriklerden Değilim!"

"Ben Hanîf olarak, yüzümü gökleri ve yeri yaratan Allah'a döndüm ve ben müşriklerden değilim." buyurmuştu Peygamber Efendimiz. Bir bayram sabahı kurban kesiyordu. Koçu kibleye doğru yatırmış, besmele ile tekbir getirmişti. Neden Hanîf olduğuna vurgu yapıyor, neden müşrikler safında yer almadığını bir kere daha ilan ediyordu? En'âm suresinin 162 ve 163. ayetlerini okuyarak kutlu beyanına devam etmişti: "Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm ancak âlemlerin Rabbi olan Allah içindir..." ► S.5

PROF. DR. HURİYE MARTI

Söyleşi

► S.9

PROF. DR.
SÜLEYMAN
ULUDAĞ

Tevhid'den Vahdete Kurban

Bizim medeniyetimiz, inancı kavi, ruhu diri tutan değerler manzumesidir. Bilgi, hikmet ve marifet yurdunda doğan bu medeniyet, Allah'ın yeryüzüne hayat ve nizam veren ölçüleriyle inşa edilmiş; iman ve güzel ahlakla neşvü-nema bulmuştur... ► S.2

PROF. DR. ALİ ERBAŞ

Kurban Olmak

Çocukken annemin kollarını açarak bana seslenişini hatırlıyorum: Kurban olayım sana... Bir gün de anneannemin ona olan uyarısını: Kızım öyle deme! Kurban olayım seni bana verene, de! İşte bütün mesele: O'na kurban olmak. Soru: O'na kurban olmak nasıl olacak? Cevap: Kurbanla, yani takarrubla, yani O'na yaklaşılarak... Soru: O bize şah damarından yani kendimizden daha yakın değil mi? (Bk. Kaf, 50/16.) Cevap: Evet, İşte, takarrub o hâli anlamak... Onun farkına varmanın... ► S.4

PROF. DR. MUSTAFA KARA

Kurban Kesmenin Psikolojik Temelleri

İslam'da kurban kesme vakıasını, tarihî menşeyinden itibaren günümüze kadarki seyrinde herhâlde üç merhaleye ayırmak mümkündür. 1. Hz. İbrahim'in kendi öz evladı Hz. İsmail'i Allah'a kurban etme teşebbüsü. 2. Bu teşebbüsün yine bizzat Allah tarafından durdurularak Hz. İsmail'in yerine bir koçun gönderilmesi. Bu ikinci merhalede dikkat edilirse kurban eden aynı kalmış fakat kurban edilen değişmiştir ki bu da intikal devresidir. 3. Son merhalede, yani bizlerde ise bu iki teşebbüse nispetle hem kurban eden değişmiştir... ► S.6

PROF. DR. ALİ MURAT DARYAL

Söyleşi

► S.10
PROF. DR.
NURULLAH
GENÇ

► S.16
CİHAN AKTAŞ

Birazdan elinizi öpmek için yürümeye başlayacak. El öpmek için yürüyen bayram çocuğunun adımlarına bakın. Nereye saklayacağını bilmediği ellerine...

► S.11

A. ALİ URAL

Bizim kadim neşemiz, neşelenme biçimimiz, hüznü dışlamaz; tam tersine, onu içerir. Hüznü olmadan neşe kof, yalın kat ve ömürsüzdür. Sürekliliği değil; süresizliği ifade eder...

► S.16

SELAHATTİN YUSUF

Kurban, biz müminler için en büyük hamd ve şükür vesilelerindedir. İnsan bir an için olsa da şükreder yaşadığına. Hz. İbrahim'in ve Hz. İsmail'in imanı yayılır vücudunun her zerresine...

► S.17

İSMAİL KILIÇARSLAN

Her zamankinden daha fazla itina ile Kurban Bayramı'nı idrak etmek durumundayız: Affederek, şükrederek, merhamet ederek, diğerkâim davranarak, insanlığımızı koruyarak...

► S.18

PROF. DR. ASIM YAPICI

TEVHİD'DEN VAHDETE KURBAN

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Diyanet İşleri Başkanı

“Allah’a tazim, itaat ve sadakatin en somut tezahürü olarak kurban, bizlere sahip olduğumuz nimetleri, inandığımız değerler uğruna feda edebilme erdemi ve iradesi kazandırır. Kurban yakınlaşmak demektir. Sadece Allah’ın rızasını umarak yapılan kurban ibadeti, bizleri Rabbimize yakınlaştıracak ve iyiliğe ulaştıracak müstesna bir ibadettir.”

Bizim medeniyetimiz, inancı kavi, ruhu diri tutan değerler manzumesidir. Bilgi, hikmet ve marifet yurdunda doğan bu medeniyet, Allah’ın yeryüzüne hayat ve nizam veren ölçüleriyle inşa edilmiş; iman ve güzel ahlakla neşvüne-ma bulmuştur.

Medeniyetimize kaynaklık eden yüce dinimiz İslam’ın bütün ölçüleri ve değerleri, müminleri Allah’a yaklaştıran, kendileriyle barıştıran, hakikatle buluşturan ve birbirleriyle kaynaştıran bir fonksiyona sahiptir. İhtiva ettiği bütün hükümler, Müslümanların tevhid üzere mutedil ve müstakim bir

hayat yaşamasına matuftur. İbadetlerden aile hayatına, ticaretten sosyal hayata kadar her bir uygulama, tevhid inancı ekseninde vahdeti temin etmeye yöneliktir. Kurban ibadeti-nin de en büyük hikmetlerinden biri budur.

Elbette kurbanın bu işlevini gerçekleştirebilmesi, kişinin kalbinde taşıdığı niyet ve ihlasa bağlıdır. Zira insanın söz ve davranışlarını anlamlı kılan ve onları ibadete dönüştüren şey niyettir. Resul-i Ekrem (s.a.s.)’in ifadesiyle *“Ameller, ancak niyetlere göredir; herkese niyetinin karşılığı vardır.”* (Buhari, Bedü’l-Vahy, 1.) Kurban eylemini

ibadete dönüştüren ve onu Allah katında değerli kılan da kişinin kalbinde taşıdığı niyet ve takvadır. Nitekim Cenab-ı Hak, *“(Unutmayın ki) Onların ne etleri Allah’a ulaşır ne de kanları; O’na ulaşacak olan sadece sizin takvanızdır. İşte Allah onları sizin istifadenize verdi ki size doğru yolu göstermesinden ötürü O’nu tazimle anasınız. İyilik yolunu tutanları müjdele!”* (Hac, 22/37.) buyurmaktadır.

Bu bilinçle yerine getirilen kurban ibadet; Allah’ı tazim etmenin yanı sıra tevhidin ve teslimiyetin sembolüdür. Peygamber Efendimizin kurban keseceği zaman okuduğu şu ayetler, bunun en açık göstergesidir. *“Benim namazım, (her türlü) ibadetim, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O’nun ortağı yoktur. Bana bu emredildi ve ben (hak dine) teslim olanların ilkiyim.”* (Enam, 162-163.)

Allah’a tazim, itaat ve sadakatin en somut tezahürü olarak kurban, bizlere sahip olduğumuz nimetleri, inandığımız değerler uğruna feda edebilme erdemi ve iradesi kazandırır. Kurban yakınlaşmak demektir. Sadece Allah’ın rızasını umarak yapılan kurban ibadeti, bizleri Rabbimize yakınlaştıracak ve iyiliğe ulaştıracak müstesna bir ibadettir. Bu ibadet, bir yandan Yaradan’a karşı ihlas şuurunu pekiştirerek bizi mülkün yegâne sahibi olan Allah’a yaklaştırırken diğer yandan da paylaşma ahlakını geliştirerek yaratılanlara yaklaştırır. Her iki boyutuyla da kurban, iman, sevgi, vefa, sadakat ve fedakârlığın eyleme dönüşmüş hâlidir.

Kurban, aynı zamanda bir duvarın tuğlaları gibi omuz omuza olması gereken Müslümanların kardeşliğini pekiştiren önemli bir vesiledir. Hiçbir dünyevi karşılık beklemeden paylaşmanın esas olduğu bu ibadet, bütün Müslümanları birbirine yakınlaştırarak zamanı bayrama dönüştürür. Zira Kurban Bayramı, kurban ibadetimizin kabulü için duyduğumuz arzunun ve Cenab-ı Mevla’ya kurbietimize dair beslediğimiz umudun bayramıdır. Bu bayramda takvayla Rabbine yakınlaşan Müslümanlar, paylaşma erdemi ve bayram sevinciyle de birbirlerine yakınlaşırlar. *“Müminler, ancak kardeşlerdir.”* ilkesi mucibince farklılıkları zenginlik sayarak vahdet bilinciyle birbirlerine daha sıkı kenetlenirler.

Kurban, dinî bir vecibe olmasının yanı sıra toplumsal ve insani boyutu ile de önemli bir ibadettir. Kurban, insanlığı büyük bir aile kabul ederek hayatı, bireyler, toplumlar, milletler arasında gönül köprülerinin kurulduğu küresel boyutta bir iyilik mevsimine dönüştürmektedir. Sınırların paylaşmaya engel olmadığı, kardeşliğin sınır tanımadığının en güzel örneği olmaktadır. Bugün bizler, kurban ibadeti sayesinde Afrika’dan Asya’ya, Uzak Doğu’dan Güney Amerika’ya, dünyanın her yerindeki insanlarla hayırsever milletimizin yardım elini buluşturmakta ve gönüllerini birbirine yaklaştırmaktayız.

Her aşamasını büyük bir hassasiyetle takip ettiğimiz ve İslami usullere uygun olarak kestiğimiz kurbanları, ülkemizdeki ihtiyaç sahiplerinin yanı sıra mülteci kamplarından savaş ve afet bölgelerine, kıtlık ve kuraklıkla mücadele eden ülkelere bir Müslüman’ın selamına muhtaç kalan tecrit yerlerine kadar yedi kıtada gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktayız.

Ancak bugün yaşadığımız dünyanın maddeyi aşırı yücelten ve yegâne hedef kılan yaklaşımı sonucunda tebarüz eden aşırı bireysellik ve bencillik, gönül coğrafyamızın kaderi üzerinde ciddi olumsuz etkiler bırak-

maktadır. Birlik, beraberlik ve dayanışma duyguları yaralanmış günümüz Müslüman coğrafyasının kahir ekseriyeti bir varoluş mücadelesi içindedir. Maalesef baskı, şiddet, savaş ve zulümden kaçan milyonlarca insan, hayatta kalma pahasına başka dünyalara sığınmaktadır. Müslümanlar, vahdet bilincinden uzaklaştıkça suistimal ve istismarların yaygınlaşması da kaçınılmaz hâle gelmektedir. İslam coğrafyasında din üzerinden çıkar elde etmeye çalışan istismar grupları, İslam’a ve Müslümanlara ciddi zararlar vermekte ve bilinçlerde onulmaz yaralar açmaktadır. Bilmeliyiz ki artık İslam dünyası geçtiği bu zorlu süreçlerden bunalmış durumdadır. Bu sebeple *“insanlık için çıkarılmış en hayırlı ümmet”* olmanın gereği olarak bizim söz konusu hasarı telafi etmek ve yeniden vahdeti sağlamak için her zamankinden daha fazla gayret göstermemiz; Müslümanlar olarak birbirimizi ötekileştirmeden, daima birlik ve beraberliği, dayanışmayı ve yardımlaşmayı ön plana çıkarmamız elzemdir.

Bunun için hayatın her alanında fikir ve düşüncelerimizi tecdit, ifsada sebep olacak yönlerimizi ıslah, medeniyetimizin kurucu değer ve dinamiklerini ihya, güzel ahlak merkezli düşünce, söz, tutum ve eylemleri inşa ve ikame etmek için var gücümüzle gayret göstermek durumundayız. Bunu başarabildiğimizde bayramlarımızı ülke sathında ve küresel boyutta rahmetin, şefkatin ve paylaşmanın revaç bulduğu huzur iklimine dönüştürme imkânına kavuşmuş olacağız. Böylece gerek bireysel gerekse sosyal bağlarımızın giderek anlamını yitirdiği bir çağda bayramlar, bizleri fitratımızla buluşturup yüreklerimizi bütünleştirerek toplumun tüm kesimlerinin kaynaşmasına vesile olacaktır. Birlik, beraberlik, paylaşma ve dayanışma duygularıyla hayatı huzur ve sakinet iklimine dönüştürecektir. Dolayısıyla kurban ibadetimizin tevhide ve vahdete dair taşıdığı mana, tam olarak o vakit gerçeklik bulacak; bayram, o zaman bayram olacaktır.

KURBAN OLMAK

Prof. Dr. Mustafa KARA

*Âfâk bütün hande cihan başka cihandır
Bayram ne kadar hoş, ne şetâretli zamandır
Mehmet Akif Ersoy*

Çocukken annemin kollarını açarak bana seslenişini hatırlıyorum: Kurban olayım sana... Bir gün de anneannemin ona olan uyarısını: Kızım öyle deme! Kurban olayım seni bana verene, de!

İşte bütün mesele: O'na kurban olmak.

Soru: O'na kurban olmak nasıl olacak?

Cevap: Kurbanla, yani takarrubla, yani O'na yaklaşarak...

Soru: O bize şah damarından yani kendimizden daha yakın değil mi? (Bk. Kaf, 50/16.)

Cevap: Evet, İşte, takarrub o hâli anlamak... Onun farkına varmanın önündeki engelleri kaldırarak o güzelliği ve huzuru yaşamak demektir...

Aslında bütün ibadet ve taatler, bütün amel-i sâlihler takarrub/yakınlaşmak/O'nun bize çok yakın olduğunu hissetmek içindir. "Kullarım beni senden sorarlar. Ben onlara yakınım..." (Bakara, 2/186.) Birçok ayet-i kerime de mukarrebün olan/yakında olan müminler övülür, alacakları manevi ödüllerden bahsedilir.

"Yakınlaşmanın yolu nereden, hangi duraklardan geçer ve hangi noktaya ulaşır?" sorusunun cevabı için Buhari'de rivayet edilen kutsi hadisi hatırlamak gerekir:

"...Kulum kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum, farzların dışındaki nafil ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder, ta ki ben onu severim. Sevince de artık ben onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum..." (Buhari, Rikak, 38.)

Bu satırlar dinî hayatın en derin alanını işaret etmektedir. Bir başka ifade ile tevhidin okyanusunu. Dalabilen dalgıçlara ne mutlu!

Allah'ın kitabı, Resulullah'ın hayatı ve halifetullahın kitapları bize, O'na yaklaşmanın yollarını bütün açıklığıyla

gösterirken çağdaş engeller bu yolu tıkamakta, karartmakta ve değersiz hâle düşürmek için yedi gün yirmi dört saat ellerinden geleni yapmaktadırlar. İnsanlığın manevi dünyasını tehdit eden, inançsızlığı tahrik eden, edepsizliği teşvik eden bu çete, üç ana başlık altında toplanabilir:

Maddeyi öne çıkaran materyalizm, Parayı, malı mülkü put hâline getiren kapitalizm, Ahireti yok sayarak dünyaya tapan sekülerizm.

Takarrubumuzu, kurban olma hâlimizi engelleyen bu kalın kara perdeler yırtılmadıkça, aşk ve mahabbet merkezli din eğitimi ile bu badireler aşılmadıkça insanlığın felaha ulaşması, huzurla buluşması mümkün görülmemektedir.

İstiklâl Marşı'mızın bülbülü üçlü çete için uyarılarına devam ediyor. Üç beş bilgi kıntısı ve unvan takıntısı ile bu çetelerle baş edilebileceğini zannedenleri ikaz ediyor:

*Dini kurban etmeliymiş mülkü kurtarmak için
Tut da ey sersem bu idrakinle sen âlim geçin!*

Mahabbetullah merkezli din terbiyesinin üç olmazsa olmazı vardır: Zaman, mekân, ihvan. Bu mühim iş için zamanımız, mekânımız ve dostlarımız olmalıdır. Mekânların en muhteşemi ise camilerdir. Allah'a yaklaşmanın en derin duyguları, O'nu zikretmenin, O'na yakın olmanın tarif edilemez titreşimleri buralarda, yani Beytullah'ın şubelerinde, loş ışıklar altında, kimsenin görmediği köşelerinde dökülen gözyaşlarıyla birlikte yaşanabilir.

Ve gönülleri ıslıl ıslıl yapan "Süleymaniye'de Bayram Sabahı"nı bir diğer büyük şairimizden; bu ulu mabette atalarının ruhlarıyla buluşan Yahya Kemal Beyatlı'dan dinleyelim:

*Ulu mabette karışım vatanın birliğine
Çok şükür Allah'a gördüm bu saatlerde yine
Yaşayanlarla beraber bulunan ervâhı
Doludur gönlüm ışıklarla bu bayram sabahı*

Zilhicce'ye kurban ayı dendiği gibi Kurban Bayramı'nın bir adı da Hacılar Bayramı'dır. Mehmet Akif'in, dostu Abbas Halim Paşa için yazdığı dualı mısraları okurken bu yıl hac ibadetini yapabilen az sayıdaki kardeşlerimizi de gıpta ile hatırlayalım:

*Dört taraftan akın etmiş de nasıl çepeçevre
Saracaklarsa yarım Kabe'yi huccâc-ı kiram
Öyle sarsın Paşa'mın ömrünü Hak'dan dilerim
Tutunup elele yüzlerce mübarek bayram*

"Oku" diye başlayan Kur'an'ın ilk ayetlerini ihtiva eden Alak suresinin konumuza/yolumuza ışık tutan son ayeti ile yazımızı sonlandıralım:

"Secde et ve yaklaş!" (Alak, 96/19.)

KURBAN LİSANIYLA SESLENİŞ: “BEN MÜŞRİKLERDEN DEĞİLİM!”

Prof. Dr. Huriye MARTI

“Hakikati gölgelemek için uğraşan nice karanlığın kıtalar dolaştığı bir çağda, insanoğlu kime ve neye adanıyor? Mala ve menfaate kul olmasını, makam ve şöhret yolunda tükenmesini isteyenler, onun adanma duygusunu istismar etmiyor mu?,”

“Ben Hanif olarak, yüzümü gökleri ve yeri yaratan Allah’a döndüm ve ben müşriklerden değilim.” buyurmuştu Peygamber Efendimiz. Bir bayram sabahı kurban kesiyordu. Koçu kibleye doğru yatırmış, besmele ile tek bir getirmişti. Neden Hanif olduğuna vurgu yapıyor, neden müşrikler safında yer almadığını bir kere daha ilan ediyordu? En’âm suresinin 162 ve 163. ayetlerini okuyarak kutlu beyanına devam etmişti: *“Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm ancak âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim.”* (Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 3-4.)

Tevhid ile şirkin ayrıştığı, iman ile ibadetin kaynaştığı yerde kurban mı vardı?

Doğrusu, kurban olmanın veya kurban sunmanın adanmışlık ile güçlü bir bağı olduğu gayet açıktır. İnsanoğlu inandığı davanın, sevdiği kişinin, kutlu bir hakikatin yoluna kurban olmaya hazırdır. Kutsadığı bir kudretin huzurunda kurban sunmak, bambaşka coğrafyalarda da olsa insanoğlunun tarihinde

hep vardır. Bunu bilen Peygamberimiz, başka uğurda değil, ancak ve sadece İslam yolunda başını yere koyup yüzünü toprağa sürerek can vermeye hazır olduğunu ilan etmiştir. Başkasının değil, sadece Allah’ın huzurunda Hanif bir zihin ve muvahhid bir yürekle kurban sunabileceğini dile getirmiştir. Bir bayram sabahı, kurbanlık bir koçun başında, bir kere daha hatırlanan hayatın formülü öylesine kısa, sade ve kesindir ki: *“Benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm ancak âlemlerin Rabbi olan Allah içindir!”*

Kur’an-ı Kerim, Hz. İbrahim’den sekiz farklı yerde “Hanif” olarak bahseder. Yegâne ilâh olarak Allah Teâlâ’yı kabul etmek, O’na asla eş ve ortak koşmamak anlamına gelen Haniflik, Hz. İbrahim’in öne çıkarılan niteliğidir. Zira onu dinlerinin atası olarak kabul edenler, şirk ve küfür içinde yüzmektedir. Oysa ataları bir muvahhidir: “İbrahim ne Yahudi ne de Hıristiyan’dı. Bilâkis o, Hanif olarak Allah’a boyun eğmiş bir kimseydi. Müşriklerden de değildi.” (Âl-i İmrân, 3/67.) İşte o İbrahim’e inen koç, Hakka adanmışlığın

en nadide sembolü olarak tarihteki yerini alırken, bir bayram günü Sevgili Peygamberimizin de yâdındadır. Sorar ashab-ı kiram: “Ey Allah’ın Resulü! Bu kurbanlar nedir?” Peygamber Efendimiz cevap verir: *“Babanız İbrahim’in sünnetidir.”* (İbn Mâce, Edâhî, 3.)

İbrahim ile İsmail’in sınılandığı, şeytanın vesvesesine karşı Rabbe teslimiyetin kazandığı yerde kurban mı vardı?

İslam öncesi Araplar arasında putlar adına kurban kesmek yaygın bir âdet-tir. Kurbanların kanını putlara süren, etini yemeyip yırtıcı hayvanlara terk eden bu müşrik dünyanın insanları, İslam ile müşerref olunca Hz. İbrahim’den gelen köklü bir geleneği gerçek anlamıyla yaşatmaya başlamıştır. Artık herkes bilmektedir ki, putlar için kurban kesmek şirktir. Tıpkı Allah’ın dininden başkasına adanmanın şirk olması gibi...

Ya bugün? Hakikati gölgelemek için uğraşan nice karanlığın kıtalar dolaştığı bir çağda, insanoğlu kime ve neye adanıyor? Mala ve menfaate kul olma-

sını, makam ve şöhret yolunda tükenmesini isteyenler, onun adanma duygusunu istismar etmiyor mu? “Varlığım da yokluğum da, yaşamım da ölümüm de ancak Allah içindir” diyemedikçe, kendisini ve değerlerini bir hiç uğruna kurban etmiyor mu?

Velhasıl, ne zaman kurbandan bahsedilse, bunun Hanif lisanıyla bir sesleniş olduğunu hatırlamak gerekir. Her kurban, aslında şirkten Allah’a sığınmaktır. Maddi olarak fedakârlık gösterip kurban alırken, emek verip onu keserken, cömertçe paylaşıp ikramda bulunurken kendimize sormalıdır: Ben Allah’ın bir mümin kulu olarak, paramı hangi uğurda harcıyor, bedenimi, gücümü ve enerjimi ne uğruna kullanıyor, gönlümü, sevgimi ve ruhumu kime adıyorum? Sonra da bir sessiz muhasebenin bitiminde açıkça ilan etmelidir: “Ben müşriklerden değilim!”

KURBAN KESMENİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ

Prof. Dr. Ali Murat DARYAL

“Hz. İbrahim’in evladı Hz. İsmail’i kurban etme teşebbüsünde hareket noktası, kemaliyle sahip olduğu ilahi sevgi idi. İşte bunun için evladını kurban etmeye lüzum hasıl olmadı ve bu aynı sevgi bir kurtarıcı olarak tecelli etti.”

İslam’da kurban kesme vakiasını, tarihî menşeyinden itibaren günümüze kadarki seyrinde herhâlde üç merhaleye ayırmak mümkündür.

1. Hz. İbrahim’in kendi öz evladı Hz. İsmail’i Allah’a kurban etme teşebbüsü.

2. Bu teşebbüsün yine bizzat Allah tarafından durdurularak Hz. İsmail’in yerine bir koçun gönderilmesi. Bu ikinci merhalede dikkat edilirse kurban eden aynı kalmış fakat kurban edilen değişmiştir ki bu da intikal devresidir.

3. Son merhalede, yani bizlerde ise bu iki teşebbüse nispetle hem kurban eden değişmiştir ve hem de kurban edilen.

Bilindiği gibi kurbanın tarihi İslamiyet’te Hz. İbrahim’in (a.s.) oğlu Hz. İsmail’i (a.s.) kurban etme teşebbüsü ile başlar. Ve sonra bu teşebbüs, bizzat Allah tarafından Hz. İsmail’in yerine bir koç kurban edilmesi şekline çevrilir. Daha sonra da bizlerde koyun kurban etme şeklinde devam eder.

Hz. İbrahim’in (a.s.) kurban olarak evladını seçmesi tesadüfî değildir. Bunu, yani bu seçişi sadece sevgi ile değerlendirmek de mümkün değildir. Çünkü insan pekâlâ ailesini de evladı kadar, belki de daha fazla sevebilir. Böyle olacağı hâlde, Hz. İbrahim’in (a.s.) kendi öz evladını seçmesinde daha başka hikmetlerin olacağı muhakkaktır.

Koyun; madde, yani para karşılığı alınıp kesilmekte ve eti de bir kısmı evde bırakılmak üzere fakir fukara, eşe dosta hediye edilmektedir. Kısacası koyun, para karşılığı alınmaktadır. Bu para, tabii helal para, insanın ömründen bir kısmını vererek elde ettiği maddedir. Yani, o madde onu kazananın ömründen bir kısmını kendi

içinde ihtiva etmektedir. Kısacası, bu para durumuna göre onu kazananın hayatından muayyen bir zamanı ve bu zaman zarfında da onu kazanırken yorulup üzülmelerini, yıpranıp terlemelerini, yani sarf ettiği emeği kendinde taşımaktadır. Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki bir kimsenin kurban kesmek için ayırdığı para, zaman ve enerji olarak o insanın ömründen bir parçasını teşkil etmektedir. Hâl böyle olunca bir insanın zaman ve emek (yani güç ve enerji) olarak kendi ömründen bir parçasını teşkil eden, yani onun geçen ömründen bir kısmı demek olan para ile koyun alarak kesmeye razı olması, zaman ve emek sarf etmek suretiyle kendinden birçok şeyler vererek, kendinden bir parça hâline gelen evladını kesmeye razı olması ve daha kısacası kendini kurban etmeye, feda etmeye razı olması manasına gelir.

Ve yine insanın kendi maddi varlığından bir kısmını vererek kazandığı para ile arasında maddi bağlantı olduğu gibi aynı zamanda ömrünün bir kısmı demek olan para ile manevi bir bağlantı, bir sevgi bağlantısı da mevcuttur. Çünkü o para o insanın ömrünün bir kısmını temsil etmektedir. Kısacası para, insanın evladı gibi hem maddi hem de manevi olmak üzere her iki tarafının da tamamlayıcısıdır ve onlar öldükten sonra da iyi veya kötü olarak tıpkı evlat gibi onların bir devamıcısıdır.

İşte yukarıdan beri saymaya çalıştığımız gerekçeler iledir ki Hz. İbrahim’in, evladı Hz. İsmail’i kurban etme teşebbüsü, bizlerde kendi alınımızın teri ile helalinden kazandığımız para karşılığı aldığımız koyun kurban etme şeklinde devam edelmektedir.

Bu meseleyi belki şöyle de ele alabiliriz: Gerek Hz. İbrahim’in, evladı Hz. İsmail’i kurban etme teşebbüsü ve

gerekse bizlerin koyun kurban etme gayretlerimiz madde üstü olup manevi sahaya giren “sevgi”yi de kademelere, merhalelere ayırmaktadır. Ve bizlere ilahi aşkın, Allah sevgisinin, her türlü sevginin üstünde olduğunu ve bütün asil sevgilerin o ilahi sevgiden neşet edip çıktığını ve bu ilahi sevgiden hiç kimsenin hiçbir şekilde zarar ziyan görmek şurada kalsın, bilakis bu sevginin iyilik, şefkat getirip kuşatıcı olduğunu işaret etmektedir. Netice olarak Allah Teâlâ, Hz. İbrahim’in kıssasıyla, kendi sevgisinin insanlara saadet ve selamet getireceğini ve ancak kendi sevgisinin insanlığı düştüğü girdap ve felaketlerden kurtaracağını anlatmak istemektedir. Ve tabii bundan da yapıcı, kurtarıcı olmayan, bilakis yıkıcı, tahrip edici bir sevginin patolojik (marazi) bir durum arz edeceği kendiliğinden ortaya çıkar.

Hz. İbrahim’in evladı Hz. İsmail’i kurban etme teşebbüsünde hareket noktası, kemaliyle sahip olduğu ilahi sevgi idi. İşte bunun için evladını kurban etmeye lüzum hasıl olmadı ve bu aynı sevgi bir kurtarıcı olarak tecelli etti. Buna karşılık bizlerde ise layığı vecihle sahip olmadığımız ilahi sevgiye nail olabilmek için para, mal, mülk gibi ikinci üçüncü dereceden birtakım sevgilerimizi bu ilahi sevgiye feda edebilmek gayretinden başka bir şey değildir. Bu da pekâlâ göstermektedir ki ikinci, üçüncü veya daha aşağı dereceden de olsa herhangi bir sevginin gayret, çalışmak ve fedakârlık sonucu en üst sevgi, ideal sevgi, yani ilahi sevgiye inkişaf edip dönüşeceğini göstermektedir. Yoksa Allah Teâlâ kestiğimiz veya keseceğimiz kurbanların kanından da etinden de müstağnidir. Bu kestiğimiz kurbanların Allah Teâlâ’ya karşı beslediğimiz sevgi ve muhabbetin artmasına hizmet etmekten başka hiçbir değeri yoktur.

Bunlara ilaveten koyun hem bizzat kendi varlığıyla hem de alındığı karşılık itibarıyla maddedir; maddeyi temsil etmektedir. Başka bir ifade ile koyun:

1. Onu almak için para kazanmak gayesiyle sarf ettiğimiz “enerji, güç, kuvvet” itibarıyla maddedir.

2. Enerji karşılığında kazandığımız ve alırken de vermek mecburiyetinde olduğumuz “para” itibarıyla maddedir.

3. Ve nihayet sırf kendi varlığı itibarıyla maddedir. Hâl böyle olunca Kurban Bayramı’nın gelmesi ile Allah rızası için kurban kesmemiz maddeyi üç hâliyle; enerji, para, varlık olarak kendi nefsinde toplamış olan koyunu, yani maddeyi, Allah rızasına yani manaya tamamen feda etmemizden başka bir şey değildir.

Burada dikkat edilirse potansiyel hâlindeki enerjiyi harekete geçirip ona istikamet ve şekil veren Allah rızasıdır, Allah sevgisidir. Ve neticede yine bu madde birçok şekil değiştirdikten sonra, yine Allah rızası, Allah sevgisi uğruna feda edilmektedir.

Aslında bu hâl, yani maddenin manaya feda edilişi, zannedildiğinden çok daha fazla değer taşımaktadır. Zira İslam’dan önce müşrikler putları uğruna yaptıkları kurbanları putlarının dibinde keserlerdi. Böylece hem kurban edilen ve hem de uğruna kurban edilen put onların elleriyle tutup gözleriyle gördükleri birer madde olarak karşılarında dururdu. Yani her ikisi de maddenin birer temsilcisi olarak bu insanların beş duyusuna hitap ederdi. Ve fakat bu insanlar, maddeyi kendi aralarında kademelere, sıralamalara ayırdıklarından madde olan kurbanın yine madde olan puta kurban edilişinde hiçbir fevkaladelik görmezler. Fakat buna karşılık madde olan kurbanın elle tutulmayan, gözle görülmeyen ve beş duyuyla algılanmayan madde üstü bir varlık uğruna kurban edilmesine de bir türlü akıl erdiremezler ve bunu bir türlü anlayamazlardı. İşte İslam’ın gelmesiyle bu maddeden kurtuluş bir anda gerçekleşmiş ve insanlar maddenin dar sınırlarını bir anda aşabilmişlerdir.

İslam’dan çok önce, daha binlerce yıl önce insanları maddenin dar sınırlarından ve belirli kalıplarından kurtarıp onları fikren ve ruhen yepyeni ufuklara

yöneltmek için en büyük atılımı, insanı dehşete düşüren en büyük fedakârlığı, insanların bu hususa dikkatini çekmek için Hz. İbrahim (a.s.) ve onun saygıdeğer oğlu Hz. İsmail (a.s.) yapmıştır. Yapılan bu büyük fedakârlıktan sonradır ki insanlar zaman zaman düçar oldukları gafletler müstesna, madde üstünü maddeden çok daha fazla değerli bulmuşlar ve bu madde üstü meselelere yönelmişlerdir. Kısaca şöyle söylebiliriz: Yapılan bu fedakârlık insanları gözün dar zaviyesinden kurtarmış ve insanları daha büyük âlemler arama teşvik etmiştir. Bu da birçok yeni keşiflerin, yeni buluşların ve modern ilmin nüvesini teşkil etmiştir. Çünkü insanlar ancak bu sayede gözün dar zaviyesinden, aldatıcı faaliyetlerinden ve buna rağmen ağır basan tahakkümünden kurtulmuşlardır. Böylece gözün dar sınırlarını aşan ve daha büyük âlemlere yönelen insanlar, aradıkları ve aradıklarını ararken de farkında olmadıkları için aramadıkları birçok hakikati bulmuşlardır.

* Prof. Dr. Ali Murat Daryal’ın “Kurban Kesmenin Psikolojik Temelleri” isimli kitabından derlenmiştir.

BAYRAM EDELİM YÂR İLE ŞİMDİ

İskender PALA

“Bayram bir yaredir bazan tende ve bazan bir çare, matemde. Ve her zaman eşkiya vurgunlarıdır bir bayramı bir çocuktan ayıran, ya bir çocuğu bir bayramdan.”

Nakkâş-ı Ezel süsleyince zamanı rahmet rahmet, adına bayram demişiz, ruhumuzla bütünleştirip doldurmuşuz bayramları çağlara. Kırpiklerine sevinçten inciler konduran annelerce, kanadını alevlerle yakan pervanelerce çoğaltmışız sonra onu, can verip vuslat almak için. Unutulan sükûnlarımızı tutuşturmuş, ayrılan kalplerimizi kavuşturmuşuz kanatlarında. Kumlara gömülen kervanlarımız bayramlarla dönmüş evlerimize, dağınıkları toplamış, küsleri barıştırmışız. Bir genç kızın tığından damlayan nakışlarla yazılınca saadetin tarihi, bayram içimizde mutluluğun rengi oluvermiş birden, ve heybelerde demetlenen güzelliğin dengi doluvermiş. Sonra sabırtaşı la'l olmuş; münzevî filizlerimiz goncaya durmuş sevinçle.

Önce bir temizliktir bayram, hazırlanmadır kutlu demlere... Duadır sonra ve bir kalb huzuru; kusurları bürüyüp örtercesine... Bir kutlu dem olur saatler bayramda, sellerin de çöllerin de sevindiği. Kanlının kinlinin barış günüdür çünkü; makama menzile varış günüdür. Belki vuslata ve rahmete eriş gününü, ama mutlaka bir gönülden yeni bir giriş günüdür. Mersiye saçlı güzelilerin gönlünde yazılan şah beyittir o, karlı dağların bağrında nevrüz sarısınca açar ilhamlarını... Zamanların sevincine sevinçlerin zamanı katışır...

Güneşin mü'minler üstüne bir başka türlü doğduğu Rahmanî zamandır bayram. Musa'ya Tûr ve halka huzurdur; Yakub'a Yusuf gömleği, mü'mine sonsuz nurdur. Şehrengizler çağıdır ki gülâb akar sebillerinden ve binbir tekbirin serinliği yayılır Kâbe'de hacıların kavrulan dillerinden. Şiirlerden münacaat, takvimlerden bahar, çiçeklerden gül olur sonra, ve destan destan bayram yazan sevinçler celi kavisler çizerek buruk hüznü serper üstümüze.

Dilleri yorulmuş şairlerin yazdığı taze şiirdir bayram, bir medhiyedir tebrik niyetine. Kıpır kıpır böcekler, cıvılcıvılcı kuşlar besteler şarkısını ve nazenin rüzgârlar örter bayramda çocukların üstünü. Bayram olunca sabrın en son yeşeren bahçesinde bir şehzade bir şehrayin okur.

Bizden gafil olmayan kırgınlıklardan gafil olmaktır bazan bayram ve bazan bir tecahül-i ârifdir. Tevazu ve alçakgönüllülükte eşitlenme ve eşitleme. Bazı bir kınalı koçtur, ah gelişine kurban; ve bazı da kaderdir parmaklıklar ardında güzelliğe hayran.

Gurbetleri yakın yakın getiren, garipleri akın akın yetirendir o. Nadide yardım çiçeklerinin salkım salkım açtığı süreye, yalnızlıkların oyalı mendiller taşıyan koruyucu meleği. Buzdağları ortasında paslandırdığımız çeliklerimizi eriten şetairetlü tebessüm.

Derin uykusundan muradın mumu uyanırsa umut umut; ve tecelli pınarından dualar gök kapılarına dayanırsa bulut bulut, işte o bayramdır. Ancak mermerlere kazılı kitabelerde erirse hüznü ve sona ererse yolcu beklenen günler, işte bayram o bayramdır. Binlerce dudakta tekbir oluyorsa tek bir ses, ve hüznü karanfillerini ipek ipek damıtıyorsa her nefes, artık bayramdır. Gizemli şarkılara nakarat düşmüşse sofraların bereketi ve bir pay da mazlum ocaklarda pişmişse kurban etinden, mutlaka bayramdır.

Bayram bir yaredir bazan tende ve bazan bir çare, matemde. Ve her zaman eşkiya vurgunlarıdır bir bayramı bir çocuktan ayıran, ya bir çocuğu bir bayramdan.

Eli öpülesinin eli öpülmüştür diyerek... Ve hastaların solgun yüzleri gülmüştür diyerek...

Önden gidene Fatiha'yla ve Yasin'le anarak... Mücahidlere özlenen zafer geldi sanarak...

Yetimleri, garipleri ve düşkünleri bayram yapmıyorsa bir milletin, ha gelmiş, ha gelmemiştir bayram... Ya bir hasta yanında ya bir sevgili çatısında geçsin bayramlarımız...

Bayramınız bayram olsun...

Hak Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de kesilen kurbanların et ve kanlarının değil kişinin Allah'a duyduğu sorumluluk bilincinin yani takvasının Allah'a ulaşacağını buyuruyor. Kurban ile kulluk bilinci nasıl korunur?

Kurban kesmenin bütün dinlerde ve toplumlarda özellikle ilahi ve hak dinlerde önemli bir yeri vardır. Kurban kesme geleneğinin Hz. Âdem'e kadar bir tarihi mevcuttur. (Maide, 5/27.) Ayrıca kurban kesmek kadim bir gelenektir. İnsanlar, sahip oldukları bütün nimetleri kendine borçlu oldukları yüce yaratıcıya en aziz ve en kıymetli mallarını seve seve feda etmeyi bir görev bilmişlerdir. Sırf Allah Teâlâ'nın yakınlığını ve rızasını kazanmak amacıyla kesilen kurban, zamanla Allah Teâlâ'dan başka hayatta olan ya da vefat etmiş bulunan bazı din adamları ve krallar için de kesilir olmuştur. İslam bu amaçla kurban kesmeyi yasaklamıştır. (Maide, 3/5.) Bu şekilde kesilen hayvanların etlerini yemek haramdır. Çarpıtılmış ve gayesi dışına çıkarılmış diğer bir husus da özellikle hayatta bulunmayan bazı din ve devlet adamları için hayvan değil de insanların kurban edilmesidir.

Hak Teâlâ; "Şüphesiz ki kesilen kurbanların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır; O'na ulaşacak olan sadece sizin takvanızdır." buyurmaktadır. Burada takvadan maksat Allah Teâlâ'ya duyulan saygı sebebiyle müminin kazandığı, ihlaslı ve salih ameldir. Bu da müminin yaratıcısına duyduğu sorumluluğun eseridir. Bilgili ve bilinçli bir mümin elbette ki amele ve amelin niteliğine bakar ancak amelden çok amelin hikmetleri ve amaçları onun için mühimdir. İşte mümin, kesilen kurbanın etini ve derisini ne yapacağını bilir ama o bunu ötesine de bakar ve ileriye de görür. Bunun basiret ve takva olduğunu idrak eder. Mevla'sına onu asıl yaklaştıracak ve rızasını kazandıracak olanın kurban kesme işinden çok bu işteki niyet, samimiyet ve kulluk bilinci olduğunu farkındadır.

Bu şuurla kesilen kurban Müslümanları birbirine yaklaştırır, bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlar. Böylece yardımlaşan ve dayanışma hâlinde bulunan bir ümmet ve cemaat ortaya çıkar. Bir mümin sahip olduğu bütün maddi ve manevi nimetlerin hakiki sahibinin Allah olduğunu bilincine erdiğinde O'nun has kulu olur. Mevla'sının emir ve tavsiyelerine uyarak diğer kullarına da hizmet eder. Doğru ve dürüst bir insan olur. Yüce Allah kutsi bir hadiste buyurur: "Ben kullarımı onlardan kâr edeyim diye yaratmadım. Bilakis onlar benden kâr etsinler ve kazansınlar diye yarattım." İşte kâr, işte bayram, işte kurban... Buyurun ilahi ziyafete ve sofraya.

Cüneyd-i Bağdadi: "Kurban kesen bir mümin, eğer nefsinin bütün arzularını boğazlamazsa kurban kesmiş olmaz." diyor. Kurbanın deruni manasına baktığımızda esasında neyi kurban etmeliyiz?

Cüneyd-i Bağdadi şeriatla hakikati, İslam'ın zahiriyle bâtını kendisinde birleştiren ve sufilerin tavusu (süslü kuşu) diye anılan ilk ve büyük sufilerden biridir. Baştan beri sufiler hac ve kurbanla ilgili menasikin yani hac ve kurbanla ilgili amellerin ve bunlara ilişkin hükümlerin birtakım ilahi ve manevi sır ve hakikatlerin marifet ve hikmetlerin remizleri (sembol ve simgeleri) olduğu kanaatindedirler. Kur'an'da bu rumuz ve simgelere şedirullah denir. Gazali, İhya'da; İbn Arabi el-Futuhatu'l-Mekkiyye'de bu remizler ve işaretler hakkında geniş bilgi verir. Daha evvel de belirtildiği üzere bazı dinlerde kurban olarak insanlar kesilirdi. Din, bunu yasakladı, bunun yerine belli hayvanların kurban edilmesi hükmünü getirdi. Allah Teâlâ, Ebu'l-Enbiya denilen peygamberlerin atası Hz. İbrahim'e oğlu İsmail'i kurban olarak kesmesini emredince baba oğul bu emre hiç tereddüt etmeden uydular. (Saffat, 37/100-107.) Fakat bu bir deneme ve sınama (ibtıla ve imtihan) idi. Tam da kesme işinin gerçekleşeceği sırada Yüce Mevla, ona muazzam bir koç kurban gönderdi ve "Ya İbrahim! Bunu al, İsmail'in yerine boğazla." buyurdu. Baba oğul aziz ve celil olan Allah'ın emrine teslimiyet göstererek ve ona tevekkül ederek sınayı kazanmışlar, kendilerinden sonra gelen dinlere ve bunların ümmetlerine örnek olmuşlardır.

Bir mümin kurbanını keserken aslında kesilen şeyin hayvan değil kendisinin olduğunu düşünmeli, her an Allah yolunda malını da canlarını da feda etmeye hazır olduğunu idraki içinde bulunmalıdır. Kur'an'da: "Allah yolunda mallarınız ve canlarınızla cihad ediniz." buyruluyor yani şartları oluşunca Hakk'ın yolunda malınızı da canınızı da feda edin şeklinde bir mesaj veriliyor.

Bir hadiste: "Senin en büyük ve en azılı düşmanın bedenindeki nefsidir." buyruluyor. Cüneyd-i Bağdadi, bu noktaya işaret ederek nefsinize ve egonuza karşı savaşınız, ego

kaynaklı kötü ve aşağı duygularınızı boğazlayınız, bunları etkisiz hâle getiriniz. Nefsinizi ıslah ve terbiye ediniz, diyor. Eğer kurbanınızı keserken nefis ve nefis kaynaklı kin, nefret, husumet, kibir, bencillik, zulüm, gaddarlık ve benzeri kötü huy ve ihtiraslarınız olduğu gibi yerinde duruyorsa kurban kesmiş ya da kesmemiş olsanız bile ne fark eder? İbadet ve kulluk bilinciyle kesilen kurbanın mutlaka insanın bedeni ve nefsi üzerinde ıslah ve terbiye edici bir etkisi ve yansıması olmalıdır.

Hz. İbrahim (a.s.) gördüğü rüyasını oğlu Hz. İsmail'e anlatınca baba da oğul da emre uyarlar, teslimiyet gösterirler. Allah onlar hakkında "ikisi de ilahi emre teslim olunca" ifadesini kullanır. Kurban ve teslimiyet arasında nasıl bir ilişki vardır? Bu konuda neler söylersiniz?

Kurbanla teslimiyet arasındaki ilişki şudur: Baba ve oğul Allah'ın emrine uyup baba oğlunu boğazlama, oğul da boğazlanma kararı alıp (Saffat, 37/103.) ve bunu uygulamaya teşebbüs edince sınayı kazanmış oldular. Mülk suresinin 2. ayetinde Hak Teâlâ: "Kimin ameli daha iyidir, belli olsun diye ölümü ve hayatı yarattık." buyuruyor. Hayata gelmenin ve hayattan ayrılmanın sebebi ibtiladır, imtihanıdır. Bu imtihanı başarıyla veren zafere ulaşmış, büyük bir mükâfatı hak etmiştir. Burada şu hususlara vurgu yapılıyor: Sabır, Hz. İsmail sabırlı davrandı ve metanet gösterdi. Teslimiyet; Baba ve oğul Allah'ın emrine itaat ettiler ve O'na teslim oldular. İhsan ehli ve samimi olduklarını ortaya koyduklarından ödüllendirildiler ve aslında bu apaçık bir sınav (bela) idi. Bu sınayı kazandılar, zaferi kazandılar, muazzam bir koç kurban aldılar. Geride kalanlara güzel bir nâm bırakan ve onlara örnek olan Hz. İbrahim'e selam! "O, benim mümin kullarımdan idi." buyuruyor Rabbimiz. (Saffat, 37/102-111.) sabır, sadakat, itaat, teslimiyet, ihsan ehli ve ihlaslı olmak, imtihana tabi tutulmak, imtihanı kazanıp ödül almak

İslam'ın esasıdır. Geride kalanlara güzel bir örnek olmak, öyle anılmak ve Allah'ın: "O, benim mümin kullarımdan idi." buyurup ona "Kulum." demesi fevkalade bir saadet! İşte kurban bütün bu hususları çağırıştır, bunlara ima ve işarette bulunur. Bütün bunların ve benzeri diğer hususların remzidir. İyi insan, iyi Müslüman, ahlakı takdir edilen kul işte budur.

Samih Ayverdi: "Eski cemiyette bayram büyüğe de küçüğe de gökten inen bir maide gibiydi." der. Eski cemiyetimizdeki bayramlar ile günümüz bayramları arasında ne gibi farklılıklar var?

Rahmetli Samih Ayverdi'nin eski bayramları bir ziyafet sofrası olan maideye benzetmesi doğru ve güzel bir şeydir. Sofra anlamına gelen maidenin dinî ve İslami anlamı için 5. surenin 114. ayetine bakmak lazım. Hz. İsa şöyle dua etmişti: "Ey Allah'ım! Ey Rabbimiz! Bize semadan öyle bir maide, sofrayı indir ki bizim için de bizden evvelkiler ve sonrakiler için de bir bayram, (kudretini ve lütfunu gösteren ve ispatlayan) bir delil olsun. Bizi rızıklandır, sen rızık verenlerin en iyisisin." (Maide, 5/114.)

Rızık mide ile ilgili olanı var, kalple ilgili olanı var. Bunların hepsi Allah'ın elindedir. (Âli İmran, 3/26.) Yüce Allah her canlıya ve her insana rızıkını genelde bir sebebe bağlı olarak, özeldense sadece bir lütuf ve ihsan olarak verir ve buna mucize ve keramet dendiği de olur. İşte Hz. İsa'nın Hak Teâlâ'dan semadan indirmesini istediği sofrayı böyle maddi ve manevi nimet, haz ve lezzetlerle dolu olan bir sofradır. Halil İbrahim'in sofrası da böyle bir sofraydı. Ayrı ayrı yapılmadan bu sofradan herkes rızıkını ve nasibini alır. Bu sofrayı için ünlü sufi Ebu'l-Hasan Harakani: "Bizim dergâhımıza gelen herkese ekmek veririz, sofrayı çıkarırız, imanını sormayız zira Hak Teâlâ'nın yarattığı ve rızık verdiği herkesin Ebu'l-Hasan Harakani'nin sofrasında yemek yeme hakkı vardır." diye dervişlerine talimat vermişti.

Evet, eski bayramlar ve özellikle de kurban bayramları büyüklere de küçüklere de zenginlere de yoksullara da gökten inen bir maide ve bir sofraya gibiydi. Aynı bir hazı ve lezzeti bulunan bu sofrayı Peygamber Efendimizin zamanında da vardı ve ondan sonra bu sofrayı ümmetine kaldı. Tadı bugün azalsa ya da çoğalsa da bu sofrayı dün olduğu gibi bugün de vardır. Kurban kesme durumunda olanların bazı hâllerde kurbanlarını bizzat ve şahsen kesmemeleri bu işi araçılara bırakmaları bu sofranın maddi ve manevi lezzetini azaltsa da kurbanlarını uzak diyarlarda kesmeleri, oradaki yoksullara, mültecilere ve çaresizlere kurbanlarını ulaştırmaları bana göre sofraya ayrı bir haz da veriyor.

Prof. Dr. Süleyman ULUDAĞ:

"Eski bayramlar gökten inen bir maide, bir sofraya gibiydi."

SÖYLEŞİ Mahir KILINÇ

**Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati
Dokuz asrında bütün halkı, bütün memleketi
Yer yer aksettiriyor mavileşen manzaradan
Kalkıyor tozlu zaman perdesi her an aradan**

Yahya Kemal'in dizeler döktüğü bayram sabahındaki lezzeti, neşeyi, o saadeti bizlere kendi dilinizden anlatsaydınız neler söylediniz?

İnsanlar, hayatlarındaki birtakım hadiselerden dolayı kıymet atfedip bir zaman dilimini önemli hâle getirip ön plana çıkarabilirler. Ancak Allah'ın bir zaman dilimini kıymetlendirmiş olması onun katbekat üstündedir. Bu yüzden kâinatın yaratıcısının bir zaman dilimini kıymetlendirmiş olmasıyla insanın kıymetlendirmesini mukayese etmek mümkün değildir. Mümin ve Müslümanlar olarak Allah'ın kıymetlendirdiği her ne varsa hayatımızda yaşayabileceğimiz en önemli mutlulukların kaynağı hâline gelmelidir.

Rabbimizin kıymetlendirdiği müstesna zaman dilimlerinin kıymetini bilmek zorundayız. Çünkü o zaman dilimlerinde ayrı bir lezzet ve neşe sâdır olur. Onlarda Rabbimizin bizlere sunduğu beratları var, afları var, sevaplarımızı kat kat artırması var. O anlarda bizleri hediyelere boğan kâinatın sahibinden söz ediyoruz. Hediyelerin olduğu bir zaman diliminde gönüller elbette coşmalı ve huzurla dolmalıdır.

Bayram sabahları da Allah'ın lütfettiği ve hayatta en coşkulu olacağımız zaman dilimlerinden biridir. Bayram sabahı o coşkuya uyanır Müslümanlar, giyinip kuşanıp fevç fevç o coşkuya, neşeye katılırlar. O yüzden de neşeyi, huzuru, saadeti orada yaşayan insanların birlikteliği hissedilen mutluluğu katbekat artırır. Üzerinde durmaya çalıştığımız müstesna zaman dilimlerini Müslümanlarla omuz omuza yâd etmenin telaşı içerisine girmek ve kardeşlerimize sarılmak bayram coşkusunu âdeta kalplerin sevinç denizine dönüştürür. Çünkü müminler Rabbimizin bizatihi hayır vardır dediği her müjdeye, davete koşarak gider.

Kurban bir çeşit teslimiyet beyanı, kulluk ilanıdır. Kurban ve teslimiyet üzerine bizlere neler söylemek istersiniz?

Çok önemli bir imtihandır Hz. İbrahim'in imtihanı. Hz. İbrahim'in kisasındaki en önemli husus bence hiç tereddüt etmeden ahbine sadık kalmasıdır. Bu, biz müminler için çok önemli bir örnektir. Atalarımızdan, dedelerimizden çocukluğumuzda öğrendik Hz. Âdem'in zürriyetinden, Hz. İbrahim'in milletinden ve Hz. Muhammed'in ümmetinden olduğumuzu. Biz Halil İbrahim milletindeniz. İbrahim Halilullah, Rabbimizle arasında geçen hadisede peygamber olduğu için verdiği sözden dolayı oğlu İsmail'i kurban etmekte bir an tereddüt etmemiştir ve teslimiyetini göstermiştir. Bu iman, teslimiyet, yeryüzündeki bütün sahip olduklarımızın ötesinde öte âlemin asıl âlem olduğunu bize çok net gösteren bir hadisedir. Meselenin bir başka boyutu da şudur: İnsanların en zor tasarrufta buldukları iki şey vardır bildiğimiz gibi: Birincisi canları, ikincisi malları. Bakın can birinci, mal ikinci sıradadır. Can söz konusu olduğunda insanlar her şeyden vazgeçer. Candan olmamak için ellerinden geleni yaparlar. Abıhayatı aramak buradan doğmuştur. Efsanelerde bile Büyük İskender'in, abıhayatı aramak için Hindistan'a gittiği rivayet edilir. Niye? Hayatta kalayım diye. Bir insanın canından tasarruf etmesi kolay değildir.

Allah'ın rızası ve emri olunca bir peygamberin çocuğunu hiç tereddüt etmeden feda etmesi; Hz. İsmail'in teslim olması. Kendimizi Allah

yolunda hiç tereddütsüz kurban etmemiz gerektiğini buradan yola çıkarak öğreniriz. Bizi elbette biri kesmeye götürmeyecek, boğazımıza bıçak dayamayacak ama biz Allah için gerekirse canımızı tereddüt etmeden vereceğiz. Rabbimizin yolunda kurban olmak da var, kurban vermek de.

Maddi ve manevi her türlü yakınlık, kurbiyet ile tanımlanan kurbanın sizin anlam dünyanıza düşen tanımı ne olurdu?

Hız. İsmail'in kurban olma hadisesini Cenab-ı Allah koçla taçlandırıyor. Koç orada neyi temsil ediyor: Mallarımızı temsil ediyor. Allah (c.c.) imtihanı geçen Hz. İbrahim'e oğlunu lütfedip bir koçla da ikramda bulunuyor. Ben bu hadiseyi hep şu şekilde anladım: Allah bizden ihtiyaç hâlinde kendisi için savaşmamız gerektiğinde canlarımızı istiyor zaten. Allah için şehit olmak bunun en güzel ifadesidir. Ama normal zamanlarda da canlarınız sizde kalsın, size sevimli görünen mallarınızdan kurban gönderin, yakınlığınızı ortaya koyun manasına gelen bir ilkeyi, vacip olan bir ibadeti bize bahşediyor. Bu vesileyle kurban, insanlara yapılmış en büyük bağışlardan biridir.

İnsanlar başka birilerinin yanına gittiğinde onlara yakınlığını hediyeler olarak gösterir. Bizim sahip olduğumuz emtiadan, mallardan birilerine ikram etmek onun açısından bize bir yakınlık getirir. Mal verildiği zaman karşısında bir yakınlık duygusu oluşturur. Allah vermişse size bu malı, bütün hayvanatı ve canlıları yaratmışsa ve size emanet olarak vermiş olduklarından belli ölçüler içerisinde kendisine yakınlığınızı artırmak için kurban istiyorsa bundan daha güzel bir şey olabilir mi?

Bayramın her birimizin gönül dünyasında farklı anlamları vardır. Sizin hayatınızda bu manaya tercüman olan bir bayram hatıranız var mı?

Çok etkilenmiş olduğum bir bayram hatıram var. Bütün bu anlattıklarımın da özeti aslında. Erzurum'dan İstanbul'a taşındım. Tabii Erzurum'daki bayramları ararken İstanbul'da aynı bayramları bulamayınca çok üzüldüm. Çünkü trafik çok yoğun ve bir yere çıkamıyorsunuz, gidemiyorsunuz, kimseyi ziyaret edemiyorsunuz. Bayram sabahı namazı kıldıktan sonra birilerini alıp bayram yemeğine götürmek, ikramda bulunmak istedim. Kimseyi bulamadım. İmamın yanına gittim ve dedim ki: "Ben bayramda birilerini misafir etmek, yemeğe götürmek istiyorum. Bizim geleneğimiz ve inancımız ikram etmeyi gerektirir." İmam: "Hocam kimse kalmadı, herkes evine gitti." dedi. Hasılı, ikram edebileceğim kimseyi bulamadım o bayram. Eve vardım. O gün için çocuklar da yoktu evde, eşimle yalnızdık. İstanbul'un Anadolu Yakasında oturuyorum. Akrabalarımız ve tanıdıklarımız genellikle Avrupa Yakasındalar. Onları ziyaret etmeyi düşündük lakin trafik çok yoğun ve gidemedik. Anlayacağınız evde hapis kaldık. Canım çok sıkıldı, hüznüldüm. Eşimle oturduğumuz odadan çıktım, salona geçtim ve gözlerim ıslandı. Dedim ki kendi kendime: "Ben bayramı böyle karşılamıyordum." Evimde yapayalnız. Gidebileceğim kimse yok. Bizim bayramlarımız ne kadar coşkuluymuştu. İnsanları yemeğe alıyorduk, bayramlaşıyorduk, kurbanları kesiyorduk. Kurbanımız da Erzurum'da kesilecekti, oradan birine vekâleti vermiştim. Eşim salona girdi, geldi yanıma. Baktı ki benim canım çok sıkın ve gözlerim kızarmış. Bana: "Hayırdır?" diye sordu. Ben de ona: "Sen duygulanmadın mı?" dedim. O da: "Sorma, benim de öbür odada gözlerim ıslandı." Yani ikimiz de birbirimizden habersiz ağlamışız. Bu bayram niye öksüz kaldık diye. Bunu hiç unutmuyorum.

Prof. Dr. Nurullah GENÇ:

"Bayram sabahları Allah'ın lütfettiği ve hayatta en coşkulu olduğumuz zaman dilimlerinden biridir..,"

SÖYLEŞİ Mahir KILINÇ

BAYRAM ÇOCUĞU

A. Ali URAL

“Bu çocuk sizsiniz! Kendinize doğru yürüyorsunuz. Yalnız elinizi öptürmeyin, elinden tutup parka götürün bu çocuğu. Salıncakla gökyüzüne fırlatın, bir yıldızı daha olsun gökyüzünün.”

Birazdan elinizi öpmek için yürümeye başlayacak. El öpmek için yürüyen bayram çocuğunun adımlarına bakın. Nereye saklayacağını bilmediği ellerine. Yüzünde yayılan utanç gülümsemeye. Başkasına değil size doğru yürüyor. Yok, yok bu kadar yetmez. Biraz daha büyüğünü seçin banknotun. Daha büyük bir sevinç için daha büyük bir banknot. Bu çocuk sizsiniz! Kendinize doğru yürüyorsunuz bakın. Nasıl yani, diye itiraz etmeyin hemen. Kendinize doğru yürüyorsunuz evet. Bu çocuk size benzemiyor mu!

Bu çocuk size benziyor. İnanmıyorsanız eski albümlerinizi çıkartın çekmeden. Siyah beyaz fotoğrafların içinden bir kıvılcım gibi sıçrayın bugüne. Bütün çocuklar siyah beyazdı bir zamanlar. Yalnız bayramlarda renk gelirdi yanaklarına. Avuçlarına sıkıştırılır sıkıştırılmaz harçlıklar siyah beyaz fotoğraflar renklenirdi. Hasılat mantar tabancalarını patlatarak kutlanır, sonra bir sevinç hücumu başlardı dükkânlara. Çocuk ülkesinin krallarıydı bak-kallar.

Çikolatanın mücevher olduğu zamanlarda bakkal tezgâhlarının altında saklanırdı bu tatlı külçeler. Hayır, bu kutsal paket bir hamlede parçalanmaz, bir süre köşe bucak gezdirildikten sonra önce dış ambalajı yeniden paketlenmiş gibi özenle çıkarılır, yaldız görülür görülmez küçük kalplerden bir heyecan parıltısı geçerdi. Yaldızın yırtılmadan açılması çok önemliydi. Çikolata yenildikten sonra bozuk parayla ütülenip bir kutuya konulur, sonra kolayca bulunmayacak yere kaldırılırdı hazine.

Bir çırpıda yenilmezdi çikolata. Çikolata biten çocuklar çikolata bitmeyen çocukların ellerini gözlerdi çünkü gün boyu. Hayatımızda minik lezzet parçaları vardı bir türlü bitmeyen. Birkaç

gün saklanabilirdi yarım paketler. Ömrünü uzatmak elimizdeydi sevincin. Şekeri hemen kıtırdatmak olmazdı, çikolatayı hemen eritmek ağızda. Eşyalarımızın kolay kolay eskimediği yıllardı. Bir ayakkabı ancak üçüncü çocuğun ayağında yıpranır, hayır hayır o zaman da çöpe atılmazdı. Günlük hayatımızın parçasıydı mucize. Altı delik ayakkabıların tamircilerin elinde bir anda gıcır gıcır olduğunu görebilirdi herkes.

Biriktirdiği harçlıkları annelerine veren çocuklar vardı bir de. Bazen herkesin içinde verirdi harçlığını çocuk utandırdığını bilmeden. Bazen hasılat bayram sonunda teslim edilirdi ailenin kasasına. Okul başladığında çocuğa önlük alınacaktı, defter, kalem, kalemıraş. Oyuncak mı, her şeyle oyun oynanabilirdi, boşa para verilmezdi oyuncakçıya. Boşalmış ilaç şişeleri, çiviler, rulmanlar, bakır teller ne güne duruyordu. Evin

kapılarından birinde sallanabilirdi çocuk. Halıların üzerinde kibrit kutusunu sürebilirdi araba sesi çıkartarak.

Çok şey değişti, mesela çocuklara mendil verilmiyor artık. Sokaklar ıssız. Mendil kapmaca oynayan çocuklar seslerini arkalarında bırakarak kayboldular gözden: “Mendilim köşe köşe, bizden size kim düşe!” Kimseden çıt çıkmıyor. Mendilimizin köşeleri mi buruştu? “Biz” ve “siz” aynı oyunda sevinebilmeyi başaramıyor muyuz artık! Galiba işlevini kaybetti mendil. Vedalaşmak için mendile ihtiyacımız yok. Hatta karşı karşıya gelmeye. Tuşlardan sıçrayan birkaç kelimeye mahkûmuz.

Hiçbir şey değişmedi, bu sabah da Süleymaniye’de “gökte kanad, yerde ayak sesleri” vardı. Kabrin nur olsun Yahya Kemal, yine “gönlü bir, imanı bir insan yığını” varlığını keşfetti bu sabah. Hiçbir

şey değişmedi Âkif, ufuklar güleç, vakit neşeliydi, ne demiştin o kasvet günlerinde bile, “Âfâk bütün hande, cihan başka cihandır;/ Bayram ne kadar hoş, ne şetâretli zamandır!” Bir merhemden söz ediyordun belli ki perdeleyen acıları dört gün. Dört derin soluk bağışlayan, yeni elemlere dayanmak için.

Çok şey değişti, biz artık hakikati tanımamış insanlar olamayız. Yoldan bir taşı kaldırarak başlayabiliriz mesela bayrama. Tanımadığımız kimselere selam verebiliriz caddede yürürken. Anne ve babamız yaşıyorsa eğer, “Yaşasın anne ve babamız!” diye koşabiliriz evlerine. Makbuzlar yerine bir kurbanın başını okşayabiliriz. Kurban gördüğü için travma yaşamayan çocuklardık biz.

Hiçbir şey değişmedi, bayram tekbirlerle çınlattı semayı bu sabah. İtrî’nin saltanatlı bestesi yine ürpertti tenleri, Allah’ın büyüklüğünü gözeneklerine zerk ederek. Tek bir cümleyle kuşatıldı evren. Tek bir cümleyle teslim oldu insanlık. Tek bir cümleyle sırlandı ayna. Tek bir cümleyle düştü nur sırlı camın üstüne. Tek bir cümleyle çıktı şer kartarı raydan. Tek bir cümleyle oturdu yerküre yörüngesine. Tek bir cümleyle melekler evlerimize girdi. Tek bir cümleyle kovuldu İblis şehirden.

Birazdan elinizi öpmek için yürümeye başlayacak. El öpmek için yürüyen bayram çocuğunun adımlarına bakın. Cüzdanınızda kâğıt paralar kıpır kıpır. Bir çocuğun kalbini kıpırdatmak için sabırsızlanıyorlar. Yok, yok bu kadar yetmez. Biraz daha büyüğünü seçin banknotun. Daha büyük bir sevinç için daha büyük bir banknot. Bu çocuk sizsiniz! Kendinize doğru yürüyorsunuz. Yalnız elinizi öptürmeyin, elinden tutup parka götürün bu çocuğu. Salıncakla gökyüzüne fırlatın, bir yıldızı daha olsun gökyüzünün.

ŞİMDİ GÖNÜL KÂBESİNİ İMAR ZAMANI

Dr. Ekrem KELEŞ

“Kutlu iklime yola çıkacak her mümin öncelikle insani ilişkilerinde Allah Resulü’nün bize öğrettiği sevgi, saygı, rahmet, şefkat, merhamet, adalet, nezaket, nezafet ve nezaheti kurmalıdır. Takvayı kuşanmalıdır.”

Beytullah: özlem yurdu

İnsanlar için yeryüzüne yapılan ilk ev Kâbe’dir. (Âl-i İmran, 3/96.) Yüce Allah bu ilk evi “*beytim/evim*” diye nitelendirmiştir. (Hac, 22/26.) Hz. İbrahim eşi Hacer’i henüz süt emmekte olan oğlu İsmail ile Yüce Allah’ın evinin yanına bırakmış ve şöyle dua etmiştir: “*Ey Rabbimiz! Ben neslimden bir kısmını senin kutsal evinin yanında ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılsınlar diye... İnsanlardan bir kısmının gönlüne onların özlemini düşür ve onlara ürünlerden rızık ver ki şükretsinler.*” (İbrahim, 14/37.)

Özetle Şeyh Şa’ravi’nin de dediği gibi Hz. İbrahim’in bu duasının bir yanısıması olarak pek çok insan Kâbe’ye büyük bir özlem duyar. Kalpleri yeryüzünün bu ilk evine meyleder. İlk insan ve ilk peygamber Âdem aleyhisselamın Yüce Allah’a yönelip tövbe ettiği bu kutlu yuvaya gitmek ister. İnsanlar yaptıkları hatalardan, günahlardan dönüş yapmak, tövbe etmek, arınmak, Yüce Allah’a yönelmek, samimiyetle ona kul olmak, hayatlarında tertemiz bir sayfa açmak için babaları Âdem gibi bu ilk eve sığınmak ve yeni bir başlangıç yapmak isterler.

Ev, yuva insanın gönül huzuruyla sığınacağı yerdir. İnsan yuvasına sığınır. Orada dinlenir, huzur bulur. Evinde yabancılik çekmez. Yuva sevgi yeridir. İnsan orada sevileceğini bilir. Bu anlamda Beytullah/Allah’ın evi herkesin sığındığı, yabancılik çekmediği ve huzur bulunduğu yerdir. Bundan dolayıdır ki ilginç bir şekilde bir defa Beytullah’a giden oraya tekrar dönmek ister. Oradan ayrılmak istemez. Daha Beytullah’tan ayrılmadan oranın özlemi başlar. Yüce Allah’ın bir rahmeti olarak oraya girenin gönlündeki bütün gamlar, kederler gider. Zihnini meşgul eden her şeyden

sıyrılır âdeti. Dünya meşgalelerini unuttur. Beytullah’ta kendini evinde hisseder. İşte böyle bir özlemle insanlar Beytullah için kutlu yolculuğa çıkarlar.

Bütün zorluklarına ve külfetine rağmen insanlar hacca gidebilmek için çareler arar. Hatta hac sorumluluğu olmayanlar bile hacca gidebilmek için kendini zorlar. Milyonlarca insanın sıra beklediği bir zamanda bu pek mümkün olmasa da bir defa hac yapan ikinci defa yapmak ister. İkinci defa yapan üçüncüyü yapmak ister.

Şa’ravi şöyle diyor: “Eğer Kâbe’nin bu manevi çekimi insanların gönlünde hep devam etse insanlar tüm işlerini güçlerini terk edip Beytullah’ın civarında kalmak isterler. Bunun içindir ki Hz. Ömer hac menasikini tamamlayanların vakit kaybetmeden yurtlarına ve ailelerine dönmelerini ister, bunun için elinden geleni yapardı.” (https://www.masrawy.com/islameyat/quran-ayt_el-youm/details/2015/1/31/440265/ تفسير - الشعراوي - للاية - 125 - من - سورة - البقرة Erişim: 8 Temmuz 2021 Perşembe)

Hac: büyük nimet

Hac, Müslümanlara Yüce Allah’ın lüt-fettiği en büyük nimetlerden biridir. Hacda dünyaya ve ahirete ilişkin pek çok yararlar vardır. Bir ayet-i kerimede de açıklandığı gibi (Hac, 22/28.) hacca gidenler bu yararları bizzat tanık olurlar. Âlimlerimizin büyük çoğunluğu ayette geçen “...Böylece kendileri için faydalı olan şeyleri açık seçik görürler...” ifadesinde geçen faydaları hem dünyaya hem de ahirete ilişkin yararlar olarak açıklamışlardır.

Ayette “yararlar” anlamındaki “menafi” kelimesinin dilbilgisi açısından “nekre/belirsiz” kalıpta yer alması, başka ibadetlerde bulunmayan bu iba-

dete özgü yararları anlatmak içindir. (Ebu'l-Berekât en-Nesefî, Medârik, dâru'l-Kitabî'l-Arab, Beyrut, 3/99.) Böylece Arapçanın kuralları bakımından bu yararların büyüklüğü, çokluğu ve çeşitliliği de ifade edilmiş olmaktadır. İbn Arabî, Ahkâmü'l-Kur'an'da bunun dinî dünyevi bütün yararları içine alan genel bir ifade olduğunu söylemektedir. (İbnu'l-Arabî, Ahkâmü'l-Kur'an, Dâru'l-Fikrî'l-Arabî, Tahkik: Ali uhammed Bicaâvî,3/1281.) Haccın bireysel ve toplumsal bu yararları, hacla ilgili pek çok anlatımda dile getirilmektedir. Fakat dünyevi yararlar asıl amaç değildir. Asıl amaç dinî yararlardır. Dünyevi yararlar buna tabidir. (Ebu Bekir er-Râzî el-Cassas, Ahkâmü'l-Kur'an, Tahkik: Muhammed Sadık Gamhavi, Dâru'l-Mushaf, Kahire, 5/66.)

Yeryüzünün en büyük eşitlik ve kardeşlik tablosu

Bu yararların en başında haccın, yeryüzünün en büyük kardeşlik ve eşitlik tablosu olması gelir. Böyle bir tablonun yeryüzünde bir benzeri yoktur. Renkleri, dilleri, ırkları, coğrafyaları ve mahalli kültürleri farklı milyonlarca insanın eşitlik içinde bir araya geldiği bu tablo gerçekten büyük bir nimettir.

Müslümanlar bu büyük nimet sayesinde yeryüzünde başka hiçbir millete nasip olmayan maddi manevi büyük yararlar elde edebilecek konumdadırlar. Önemli olan haccın bu niteliğinin zayi edilmemesidir. Hac sayesinde pek çok kazanım özel çabalar harcamadan bile kendiliğinden elde edilebilmektedir. Bir de dünyanın dört bir tarafında yaşayan bütün Müslümanların aralarında, haccın en büyük amaçlarından biri olan birlik ve beraberliği sağlayarak planlı ve özenli bir şekilde haccın amaçlarını gerçekleştirmek üzere harekete geçtiklerini düşünün...

Nimetlerin içinde yaşarken

Her biri başlı başına büyük birer nimet olan haccın yararlarına pandemi nedeniyle maalesef iki yıldır evrensel anlamda tanık olunamadı. Bu yıl ikinci defa hacca gidilemiyor. Geçen sene hac, Mekke-i Mükerrreme'de bulunan sınırlı sayıda insanla yapıldı.

Şairin, “*Ol mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler*” dediği gibi nimetlerin içinde yaşarken kıymetleri pek idrak edilemiyor. Elden gidince nimetlerin kadri daha iyi anlaşılabilir. İki yıldır hacca gidilememesi umulur ki bu büyük nimetin kadrini daha iyi anlamaya ve haccın ümmeti kuşatan büyük kazanımları üzerinde düşünmeye vesile olur.

Hiç kuşkusuz bu nimetlerin en büyüklerinden biri de Allah'ın evine yapılacak seferin gönlün imarına yönelik bir yolculuk olmasıdır.

Gönül Kâbesi

Kâbe'nin konumu Müslümanlar nezdinde çok yüksektir. Çünkü Kâbe sembolik olarak Yüce Allah'ın evidir. (Bakara, 2/127, 158; Âl-i İmran, 3/96,97; Enfal, 8/35; Hac, 2/26; Kureyş, 106/3.) Bu ev, kutlu, saygın ve dokunulmaz kılınmıştır. (Maide, 5/97.) Bu kutlu ev, kadimdir. (Hac, 22/29-33.) Bu yüksek konumu sebebiyle arifler, gönlün önemini ve yüceliğini İslam'ın en büyük kutsallarından olan Kâbe ile kıyaslayarak çok etkin bir üslupla anlatmışlardır. Bu hususta şu meşhur şiirdeki ifadeler konuyu çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır:

*Dil bedest-âver ki hacc-ı ekberest
Ez hezârân Ka`be yek dil bihterest
Ka`be bünyâd-ı Halîl-i Âzerest
Dil nazargâh-ı Celîl-i Ekberest*

Bir gönül al, bu Hacc-ı ekberdir
Bir gönül almak binlerce Kâbe yapmaktan daha iyidir
Kâbe Âzer oğlu İbrahim'in yapısıdır
Gönül ise Allah Teâlâ'nın nazargâhıdır

(Bu şiirin son mısrası Mevlana Molla Huseyn Kâşîfî'nin, Lübbü Lübâbı Mesnevi adlı eserinde yer almıştır. Ez Neşriyyatı Bengâh Efşârî, Çaphane Şirketi Matbuat, Tarihsiz, s. 36.)

“*Hacc-ı ekber*” büyük hac, en büyük hac anlamına gelir. Hacc-ı ekberle ilgili çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Ancak burada konumuzu ilgilendiren yönü, Hacc-ı ekberin büyük faziletidir. Bu büyük faziletle karşılaştırma yapılarak gönül yapmanın dindeki üstün yerine dikkat çekilmekte ve haccın esas hedefinin gönüller yıkan tutum ve davranışlardan kurtularak gönüller yapan bir erdeme erişmek olduğu anlatılmaktadır.

Esasen genelde ibadetlerin, özelde ise haccın hikmeti de insanı takvaya eğitmektir. Gönül yapmak takvanın gereği, gönül yıkmak ise takva ile asla bağdaşmayacak bir tutum ve davranıştır. Bundan dolayıdır ki Yunus Emre şöyle der:

*Yunus Emre der hoca gerekse var bin hacca
Hepsinden iyice bir gönüle girmektir*

*Ak sakallu pîr koca bilmez ki hâli nice
Emek vermesün hacca bir gönül yıkar ise*

*Gönül Çalab'ın tahtı gönüle Çalab baktı
İki cihan bedbahtı kim gönül yıkar ise*

Bu anlamı dile getiren ariflerden biri de Aziz Mahmut Hüdâî'dir:

*Aceb mi Kâbe'den eşref olursa kâmilin kalbi
Bunu cân ile isgâ et efendi kavî-i sâdikdr
Binâsı Kâbe'nin mahlûk işidir seng ü hâk ile
Gönül hod dest-i kudretle yapılmış sun-i Hâlik'dir*

*Kâbe'den eşref tutulsa kalb-i insânî nola
Dest-i kudretle yapılmış sun-i Rabbânî dürrür
Kalb-i kâmil Kâbe'den eşrefdir okursan sebak
Kâbe'yi mahlûk yapıdı kalbi sun-i pâk-i Hak*

Esasen ariflerin bütün bu sözleri, özünü Allah Resulü'nden rivayet edilen Kâbe'yi tavaf ederken söylediği şu hadisten almaktadır: “*(Ey Kâbe!) Sen ne güzelsin ve kokun da ne güzel! Sen ne yücesin ve saygınlığın da ne yüce! Ama bu canı bu tende tutan Allah'a yemin ederim ki Allah nezdinde malıyla, kanıyla müminin hürmeti (saygınlığı), senin hürmetinden daha büyüktür!*” (İbn Mace, Fiten, 2.)

Kâbe'ye nasıl put yakışmazsa gönle de şirk ve fasıklık yakışmaz. Kibir, kendini beğenmişlik, başkalarını hakir görme, bencillik gibi kötü ahlaki vasıflar kalbi kirleten unsurlardır. Kalbin bunlardan temizlenmesi gerekir. Hac yolculuğu kalbi, ona yük teşkil eden bu yüklerden kurtarmak içindir.

Allah'ın evinin temizlenmesi - gönül Kâbesinin temizlenmesi

*Sür çıkar ağyârı dilden tâ tecelli ide Hakk
Pâdişâh konmaz sarâya hâne ma'mûr olmadan*

İnsan hacca gönül Kâbe'sini temizleyerek gitmelidir. Bu temizliği gerçekleştirmeden veya gerçekleştirme hedefi gütmeyen yapılacak yolculuğun şekli kalmaktan öte geçmeme riski büyüktür. Bu sebeple Yüce Allah'ın telbiyesine karşılık vermeyebileceği endişesiyle gönlünü putlaşan arzu ve kuruntulardan temizleyerek kutlu yolculuğa çıkmalıdır.

Hz. İbrahim ve oğlu İsmail Yüce Allah'ın emriyle Kâbe'yi eski temelleri üzerine inşa edip tamamladıktan sonra Allah Teâlâ onlara: “*Tavaf edecekler, ibadete kapanacaklar, rûkû ve secde edecekler için evimi temiz tutun.*” diye emretmiş. (Hac, 22/26.) “*...İbrahim ve İsmail'e 'Tavaf edecekler için, kendini ibadete verecekler, rûkû ve secde edecekler için evimi temiz tutun.' diye ahit verdik.*” (Bakara, 2/125.) buyurmuştur.

Fetih günü Kâbe putlardan temizlenince Hz. Peygamber ve beraberindekiler Zemzem Kuyusu'ndan kovalarla su çekerek Kâbe'nin içini ve dışını yıkadılar. Daha sonra da Kâbe'nin yılda bir veya iki defa zemzemle yıkanması âdet oldu (Mustafa Sabri Küçükbaşçı, DİA, Zemzem maddesi) Günümüzde icra edilen Kâbe yıkama merasimleri bu uygulamanın devamıdır.

Kâbe'nin temizlenmesi, temiz tutulması yalnızca maddi kirlilerden paslardan temizlenmesi değildir. Esas temizlik Kâbe'nin tevhide aykırı her türlü şirkten, Müslümanlığın özünü bağdaşmayan her çeşit tutum, eylem, davranış ve uygulamalardan temizlenmesidir.

Kâbe'nin, haccın ruhu ile bağdaşmayacak, Müslümanların birliğine beraberliğine zarar verebilecek her türlü unsurdan uzak tutulması bu temizliğin bir gereğidir.

Gönlümüzü hacca hazır hâle getirmek, kalben, zihnen, fikren ve amelen hazır hâle gelmek hacca gitmek kadar önemlidir. Bu bakımdan bu pandemi zamanında üzerimize düşen, gönlümüzü Yüce Allah'ın nazargâhı olacak şekilde tertemiz etmek için çabalamaktır.

Etrafımızdaki ve dünyanın muhtelif yerlerindeki elemeleri, çılgınlıkları duymadan, insanların derdini dert edinmeden, yetimin başını okşamadan, düşkünün elinden tutmadan, elimize, belimize, dilimize sahip olmadan, İslam'ın nurunu manevi buhranlar içinde kıvranan insanlığa taşıma azmi gütmeyen gönlümüzün imarı mümkün olmayacaktır. Aynı şekilde her biri Beytullah'ın birer şubesi olan mescitlerimizin manevi imarını gerçekleştirmeden Kâbe'ye yolculuk için hazır olduğumuzu düşünmemeliyiz.

Hacca canlı olarak yaşanması gereken eşitlenme ve kardeşlik bilincini içinde yaşadığımız çevrede ve toplumda inşa etmeden hacca hazır olduğumuzu söylemek zordur.

İçinde yaşadığımız sosyal ve doğal çevreye karşı Rabbimizin bize yüklediği ödevleri yerine getirmeden, gerekli hak ve adalet duyarlılığını ortaya koymadan gönlümüzün hacca hazır olduğunu söyleyemeyiz. Harem bölgesinin bitkilerine ve canlılarına zarar vermemenin, ihramlı iken en küçük canlılara bile dokunamamanın asıl hedefinin bize taşımamız gereken bazı duyarlılıkları kazandırmak olduğunu hatırdan çıkarmamalıyız.

Kutlu iklime yola çıkacak her mümin öncelikle insani ilişkilerinde Allah Resulü'nün bize öğrettiği sevgi, saygı, rahmet, şefkat, merhamet, adalet, nezaket, nezafet ve nezaheti kurmalıdır. Takvayı kuşanmalıdır. En güzel örneğin ahlak-ı hamidesini elinden geldiğince hayatına hâkim kılma azmi ve kararlılığı ile hareket etmelidir. Böyle bir hedefe kilitlenen mümine Cenab-ı Hakk'ın yardımını esirgemeyeceği ve gönlünün nazargâhı hâline gelmesini lütfedeceği muhakkaktır.

İşte şimdi bu hedefi gerçekleştirmek için gayret sarf etme zamanıdır. İçimizdeki putları yıkma zamanıdır. Gönül Kâbe'sindeki putların yıkılması, gönül Kâbe'sinin temizlenmesinin simgesidir.

KURBAN: ALLAH RESULÜ'NÜN (s.a.s.)

KUTLU MİRASI

Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM

“Dinimizde hikmetten yoksun bir ibadet yoktur. Kurbanın, zenginler ile fakirler arasında bir yardımlaşma köprüsü olduğu, onlara ihtiyaç sahiplerini düşünme hassasiyetini kazandırdığı gibi.”

İslam ümmeti dendiği zaman insanların zihin dünyasında bazı ibadetler hemen öne çıkar. Bu bağlamda ilk olarak namaz akla gelir. Bunu hac ve oruç gibi diğer ibadetler takip eder. Böylesi ibadetler Müslümanlığın görünür yüzünü de oluşturur. Bir kısmı, namazda olduğu gibi her gün yerine getirilirken bir kısmı da yılda bir kez eda edilir, oruç ve hac gibi.

İbadetler elbette pek çok hikmeti barındırır. Bunlardan birisi de kulun yaratıcısı ile olan akdini bir başka ifadeyle Allah'a bağlılığını yineleme zamanları olmasıdır. Dolayısıyla mümin, Hz. Peygamber'in rehberliğinde kendisine sunulan kulluk görevlerini gerçekleştirdiği oranda Allah'a bağlılığını hayata yansıtmış olur. Bunlardan uzak kaldığı nispette de yaratıcı ile bağını zayıflatır.

Esasında kulluk görevleri, ibadetin lezzetini tatmış olanlar için sorumluluğun ötesinde bir anlam ifade eder. Bu nedenle bazı insanların beş vakit namazı camide eda edebilmek için çırpındığı görülür. Aynı şekilde Kâbe sevgisi yüreğinin bir parçası hâline gelmiş olan kişiler her vesilesiyle Allah'ın evine koşmak için fırsat kollar. Ramazanı iple çeken, oruç ayı biterken üzülen müminlerin durumu da bunun bir başka tezahürüdür. Çünkü imanın kıvamını gönül dünyalarında yoğunlaştırmış olan bu güzel insanlar ile Allah arasındaki ilişki görev sorumluluğunun çok ötesine geçmiştir. Böyleleri kulluğun hazzını vücutlarının her zerresinde hissettiklerinden, etraflarındaki müminleri de yaşamlarıyla, ibadet coşkularıyla, haramlardan uzak kalmalarıyla etkilerler. Onların çok fazla bir şey an-

latmasına da gerek yoktur. Hâllerine sirayet eden kulluklarıyla sizi hemen etki altına alırlar. Yanlarında bulunmaktan dolayı huzur duyarsınız ve Allah'ı hatırlarsınız.

Ve kurban

Müslümanların yolunu gözledikleri ve yılda bir kez gelen ibadetlerden biri de kurbandır. Bu ibadet, diğer ibadetler gibi Müslümanların kimliklerini oluşturmada çok önemli bir yer tuttuğu gibi Rablerine karşı kulluklarını ortaya koymanın da bir başka vesilesidir. Zihnin dünyamızı süsleyen hatırat boyutu ise başlı başına bir değerdir. Nitekim bu satırları okuyan herkesin çocukluk yıllarından itibaren kurbanla ilgili anlatacağı pek çok hatırasının olduğu bir hakikattir. Öyle ki bu ibadet vesilesiyle beraber kurban kestikleri insanlarla dostluklarını güçlendirmişler, akrabalarıyla bayramlaşmışlar, konu komşuya ikram etmek suretiyle yüreklerindeki merhamet damarını güçlendirmişler ve en güzeli de Müslümanlıklarını pekiştirmişlerdir. Velhasıl kurban onlar için her yönüyle bir bayram olmuştur. Son dönemlerde bu ruhu büyük şehirlerde yaşayabilmek, keza çocuklarımıza yaşatabilmek oldukça zorlaşmış olsa bile hayatımızın bir güzelliği ve neşesi olarak yaşamımızda önemli bir yer tutmaya devam etmektedir. Özellikle de kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlar veya kurbanlarını böylesi bölgelerde kesme imkânı elde edenler bu ibadetin sunduğu manevi iklimden çok daha fazla istifade etme imkânı bulmaktadırlar. Neresinden bakılırsa bakılsın, her yönüyle hamdedeceğimiz bir ibadettir. Hatta öyle ki ülkemiz insanını birbirine ve yakınlaştırması bile başlı başına bir

hayırdır. Dolayısıyla kurban güzel yurdumun insanlarını kardeş yapan temel ibadetlerimizden birisidir.

Hoş olmayan bazı manzaralar

İyice azalmakla birlikte, her yıl kurbanda bazı olumsuz manzaralar ortaya çıkabilmekte ve bazılarınca bu durum bahane edilerek ileri geri laflar edilebilmektedir. Oysa iyi niyetli insana düşen görev, yanlışlıkları ıslah edici ve onarıcı bir yaklaşımla ele almaktır; hataların acısını ibadetten çıkarmaktır. Dolayısıyla şöyle bir şey denemez: “Efendim, kurbanda hoş olmayan manzaralar görüyoruz. Keza hayvanların bir kısım organları ziyan oluyor. Kurban kesmek yerine fakirlere yardım edilsin.”

Bu yaklaşım, kusurun acısını İslam'dan çıkarmaktır, bir. İkinci olarak, bu ibadet Hz. Peygamber (s.a.s.) zamanından beri yapılmaktadır. Onun mirasıdır. Bunu kaldırdığınız zaman yeri boş kalır. Bir değerimiz kaybolup gider, üç. Böyle bir şeyi yapmaya hiç kimsenin hakkı yoktur, din hiç kimsenin keyfine göre yapılandırılacak, şekillendirilecek bir yapı değildir. Hem biz kim oluyoruz ki dine şekil vermeye kalkıyoruz, dört. Biz bu dine birilerine şirinlik yapmak, inancımızın hasmı olanlara sempatik görünmek için inanmadık, beş.

Altıncı olarak: Şu veya bu gibi temelsiz gerekçelerle İslam'ın temel değerleriyle oynadığımız takdirde her tarafından tırtıklanmaya başlanacak olan Yüce İslam Allah'ın gönderdiği din olmaktan çıkar. Bugün kurban ibadetinin yerine kendilerince çağdaş ve farklı bir şey ikame etmeye çalışanlar yarın bu talep-

lerini başka ibadetler için de dile getireceklerdir. Örneğin, “Suudilere bu kadar paramız gidiyor. Bu parayı Araplara yedireceğimize ülkemizdeki fakirlere dağıtalım.” diyenler çıkacaktır. Sonra sıra namaza, ardından oruca ve diğer ibadetlere gelecektir. Sonuçta İslam, o insanların kendi zihin dünyalarında şekillendirdikleri ve onlara hizmet eden bir din olacaktır. Allah'ın indirdiği din olmaktan çıkacaktır. Unuttuğumuz şey, böylesi tekliflerle bize akıl verenlerin son hak dini ortadan kaldırana kadar durmayacaklarıdır. Dolayısıyla dertleri dinin kendisidir.

Sonuç olarak, Resulullah'ın uygulaması bizim için yeterlidir. Bununla birlikte hikmet boyutunu elbette anlatmak durumundayız. Çünkü dinimizde hikmetten yoksun bir ibadet yoktur. Kurbanın, zenginler ile fakirler arasında bir yardımlaşma köprüsü olduğu, onlara ihtiyaç sahiplerini düşünme hassasiyetini kazandırdığı gibi.

Mezhepsel farklılıkları bahane etmek

Bir insanın, kurban ibadetine mezheplerin farklı yaklaştığını dile getirerek olsa da olur olmazsa da yaklaşımı sergilemesi asla doğru olmaz. Sünnet veya vacip olarak değerlendirmelerine bakarak kurban ibadetimizi değersizleştiremez. Evet, durum dedikleri gibidir, farklı hükümler vermişlerdir. Ama hiçbiri bunun Peygamber uygulaması olduğunu inkâr etmemiştir. Her mezhep bu ibadeti övmüştür, yapılmasını teşvik etmiştir. Ama zorunluluk açısından farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir. Dolayısıyla söz konusu ibadetin mevcudiyetiyle ilgili olarak en küçük bir şüphe

dile getirilmemiştir. Bu iddia, modern zamanların ve dinle ilgili derununda problem olanların sorunudur. Dolayısıyla kurban; Müslümanın namazı, orucu, haccı gibidir. Namazından nasıl vazgeçemezse kurbanından da vazgeçemez.

Kurbana İslam dışından dayanak aramak

Kurban bağlamında yüreğimizi yakan bir diğer husus, bu ibadetin Şamanizm ile bağdaştırılmasıdır. Bu iddia Müslümanlara saygı duymamaktan çok öte bir akide sorununu da gözler önüne sermektedir. Allah, kitabında Habil ile Kabil'in kurban takdim etmesinden bahseder. Rabbimiz Habil'in kurbanını kabul buyurur. (Maide, 5/27-32.) Demek ki Şamanizm âdeti ta Hz. Adem ile birlikte başlamıştır!!! Dünyaya Şamanizm'i getiren Hz. Âdem'dir!!! Kur'an'da Saffat suresinde Hz. İbrahim'in oğlunu kurban etme rüyasından bahisle Allah'ın ona bir kurban hediye ettiğinden bahsedilir. Öyleyse Hz. İbrahim de bir Şamanizm göstergesi olan bu kurban kesme işine bulaşmıştır!!! Keza Bakara suresinde geçtiğine göre, Hz. Musa Yahudilerden kurban kesmelerini istemiş, onlar da özelliklerini sormuşlardır. Sonuçta kesilecek hayvanı onlara tarif etmiştir. (Bakara, 2/67-71.) Öyleyse o da bu işe kenarından karışmıştır!!! Ve geldik sonunda Hz. Muhammed'e. Kur'an'da hac bağlamında kurban meselesi dile getirilir. (Bakara, 2/196; Maide, 5/95,97; Hac, 22/36.) Öyleyse o da bu işin son halkasını oluşturmaktadır!!!

Sözün özü ilahi dinlerin tamamında kurban vardır. Bu nedenle Şamanizm ile ilintilendirmek, her peygamberi kapsayan bir suçlamayı peşinden getirir. Ayrıca farkında olunmadan, kurbanla ilgili ayetleri zikreden Rabbimiz de işin içine sokulmuş olur. Esasında bu söylemde bir cehalet durumu kesinlikle söz konusu değildir. Amaç İslam'ın bir değerini tahrif etmektir. Lakin tam tersine, bu saldırı bizim dinimize dolayısıyla kurbanımıza olan bağlılığımızı daha da güçlendirmektedir.

Kurbanı sadece hacılar mı keser?

Bazıları şöyle bir sözle inceden inceye mesaj vermek ister: "Hac görevi dışında Kurban Bayramı günlerinde kurban kesileceği hususu Allah'ın kitabında geçmiyor."

Şüphe uyandırma maksatlı bu söz son derece yanlıştır. Şöyle ki hacda kurban kesileceğini beyan eden ayetlerden, hacca gelmeyenlerin kurban günlerinde kurban kesmeyeceği anlamı çıkmaz. Kaldı ki Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kendisi yani ayetlere muhatap olan ilk insan bunu böyle anlamış ve hayatında tatbik etmiştir. Bizim örnek alacağımız kişi de odur. Ayrıca bir şeyin varlığını

tespit etmek için ille de Kur'an'da bulunmasını şart koşacak olursak bu din yaşanmaz hâle gelir. Çünkü yüce dinimizin belki de yüzde yetmiş hadislere dayanmaktadır. Kur'an'da bunlarla veya pratiğiyle ilgili bir şey bulamayız. Bu durumda nasıl hadislerle dayanmak zorundayız kurban ibadetinde de aynı zaruret vardır. Unutmamak gerekir ki bu peygamber sadece sahabilerin peygamberi değildi, bizim de peygamberimizdir. Allah'ın kitabında ona bahşedilen "açıklama görevi" (Nahl, 16/44.) sadece kendi dönemiyle kayıtlı değildir. Bizim için de geçerlidir. O, tüm zamanların elçisidir. Ayrıca biz şunları da biliyoruz:

Resulüllah, hicretin ikinci yılından itibaren vefat edene kadar her yıl kurban kesmiştir. (Ebu Davud, 1136.) Hatta bir defasında Medine'de iki besili koçu, hacda da yedi deveyi bizzat kendisi kesmiştir. (Buhari, 1551,1712.) Bunun yanında kurban günlerini bir şenliğe dönüştürmüştü. Kesilen hayvanlarından birer parça aldırtır, bunları bir tencerede kaynattırır ve herkes etten atıştırırdı. Böylece kurban ibadeti neşe içerisinde yerine getirilmiş olurdu. (İbn Mace, 3158.)

Bunun yanında Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Hâli vakti yerinde olup da kurban kesmeyen kimse bizim mescidimize yaklaşmasın." (İbn Mace, 3123.) "Ey insanlar! Her aile için her yıl kurban kesilmelidir." (Ebu Davud, 2790.) "Kurban günü bir insanın Allah için kurban keserek kan akıtmasından başka yapacağı daha güzel bir iş olamaz. Kestiği kurban kıyamet günü boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla gelecektir. Kurbanın kanı toprağa düşmeden Allah katında yüce bir mevkie ulaşır. Öyleyse gönül hoşluğu ile kurbanlarınızı kesin." (Tirmizi, 1493.) Hz. Ömer'in oğlu Abdullah da Hz. Peygamber'in ve Müslümanların kurban kestiklerini, bunun onların uygulaması olarak devam ettiğini ifade etmiştir. (İbn Mace, 3114.)

Cihan AKTAŞ:

“Bayram hatırlama ve muhasebe günleri benim için..”

SÖYLEŞİ Mahir KILINÇ

Sezai Karakoç, “İslam’ın bayramlarında, halkın çehresi ulvi bir anlam kazanır. Sanki cennetten inmiş bir topluluktur, bir gök toplumdur halk.” diyerek bayramların insanların ruhlarına etkisinden söz eder. Acaba bayramlar sizin ruhunuzda, gönül dünyanızda nasıl bir yer tutar?

Yeni sayfalar açmanın günleri bayram, ailemizle, eş ve dostla birlikte çeviririz bu sayfaları, alıştığımız bütün sayfalar da ihmal ettiğimiz ayrıntıları gösterir bu defa. Bayram hatırlama ve muhasebe günleri benim için. Bir önceki bayramdan bugüne neler değişti hayatımda ve bunun anlamı ne? Geçen yıllarım, insan ilişkilerindeki hatalarım, metinlerimdeki sorunlar, bunları telafi yolları üzerine düşünürüm.

Bayram sevinci ile çocuk dünyasının saflığı arasında bir bağ var. Bayram önce çocuklar içinmiş gibi gelir. Yetişkinler için de bir tür kendini saflaşma iklimi oluşturur bu güzel günler oysa. Dünya telaşı ve gamından geri çekilip kendini yeniden ele alma ortamı, bir arınma sağlar. Üzüntü ve yorgunlukların, kavga ve çatışmaların, nefret ve düşmanlıkların ortasında yeni bir başlangıç fırsatı bayram.

Bir bayram öyküsü yazsaydınız öykünüzün kahramanları kimler olurdu, mekân olarak neyi seçerdiniz ve nasıl bir öykü kurgulardınız?

Bayramı sabırsızlıkla bekleyip de şartlar nedeniyle kendini sınırlayan, aslında bayrama dönük pek bir beklentisi olmayan hem göçmen hem işçi bir insanı yazmak isterdim. Kapalı geçirilen aylara inat, aniden, sürpriz bir hediye gibi karşılanan bir park buluşması gerçekleşir. Günün yarısı güneşli ve kasvetli, diğer yarısı yağmurlu ve şen geçer. Ağaçlar altına sığınır topluluk kedilerle birlikte, o da aralarına karışır. Biri bir tabak uzatır, diğeri bir bardak meyve suyu, bir başkası duasını paylaşır, birkaç kişi oyuna çağırır... Arka plandaki mekân, hiç de mesafe kurallarının işlemediği boşucu bir tekstil atölyesi olurdu. Kahramanım işten atılmamak için soluk soluğa kavramaya çalışırdı o saatlerin güzelliğini. Parkta bir sebeple bir araya geldiği insanlar için de o saatlerin bir başlangıç oluşturacağını hissettirmek isterdim. Bayram öylece geçip giden günler olmamalı ama oluyor maalesef.

Kurbanı emreden Kevser suresinde namazla kurbanın birlikte zikredilmesi yakınlığa vesile olan ibadetler olmalarındandır. Rabbe yakınlığa ile çok hayır anlamına gelen kevser arasındaki bağlantı hakkında neler söylersiniz?

İyilik ve esenlik ırmağı ancak bizim iyi ameller ve niyetlerimizle sürdürebilir duru akışını. Rad suresinin 17. ayetinde geçtiği gibi, vadiler dolusunca akıp sele dönüşen su üzerindeki kirliliği alıp götürür. Geriye kalan, dünya durdukça duracak duru su gibi olmak da faydalı ve kalıcı işler yapmakla mümkün. Güçsüz, yoksul, hasta ve kapatılmışların üzerimizde bir hakkı var. İnsan olmak, olmuş bitmiş bir şey değil, bir sürü yeteneğimiz var beslenmesi gereken, hayatiniyetini korumak sürekli bir çaba istiyor. O çabanın yürüyüşü bize yeni kardeşler kazandırır. Rabbin rızasını kazanmakla, kardeşlerini yeniden kazanma, onları hayata kazandırma gibi ameller birbirinden bağımsız düşünülemez.

Bayramın her birimizin gönül dünyasında farklı manaları vardır. Sizin hayatınızda bu manaya tercüman olan bir bayram hatıranız var mı?

İran’ın Urumiye şehrinde yaşayan görümcem Betül Hanım’ın, tıp fakültesinden mezun olur olmaz vefat eden oğlu Emir’i toprağa verdikten birkaç yıl sonra ilk kez yüzünün güldüğü bayram galiba... Kara Bayram başlığıyla bir öyküme de ilham vermişti. İran’da Kara Bayram, yaşlı annenin evladının vefatından gördüğü ilk bayramdır. Bir başka bayram gelir ve kendisine hediye edilen renkli bir giysiyi giymek üzere siyah giysilerini çıkarır yaşlı anne.

BAYRAM: BİR NEŞE İMKÂNI

Selahattin YUSUF

Epeyi bir zamandır üzerinde duruyorum. Hasbelkader gözlemleyebildiğim bir hayati noksan üzerinde kafa yoruyorum. “Neşe” kelimesini kavramsal bir değer taşıyormuş gibi alıyorum ve onun üzerinden bazı şeyleri elimden geldiği kadarıyla, kendimce anlatmaya çalışıyorum.

Şunu söylüyorum: Kendi kendine yeterli bir neşe, bütün düşünme ve inanma biçimlerinin sürdürülebilirliği için en nazik noktalardan biridir. Genellikle gözden kaçır ama böyledir bu. Çünkü bütün düşünme/inanma biçimleri, dünyevileşme hâllerile (diyelim ki ideolojileriyle) kaçınılmaz olarak toplumsallaşırlar. Kaçınılmaz biçimde kuvveden fiile çıkarlar. Fiile çıktıkları -toplumsallaştıkları- noktada ise insanileşir ve hayatietlerini devam ettirebilmeleri için var oldukları o toplumsallık içinde, kendi insani beslenme kaynaklarını oluştururlar. Bunu bir ağacın köklerinin, toprağın derinliklerinde sülük dallarıyla toprağa yapışması, toprağın içindeki minerallere tutunması gibi algılayabiliriz.

Şimdi geri dönelim ve metaforu tamamlayalım. Bizim -büyük harfle- Gelenegimizin, toprağın altındaki kılcal damarları, milletimizin ruh toprağına tutunmuştur aslında. O büyük tecrübeye tutunmuştur. Bunu bazı yazarlar daha önce “Anadolu irrasyonelitesi” gibi tabirlerle de anlatmışlardı. Doğrudur. Benim söylemeye çalıştığım şey şu. Toprağın derinliklerindeki besini emen

Gelenek ağacımızın hayatieti için, o toprağı da beslememiz gerekmektedir. Buna işte kısaca “neşe” diyorum.

“Kendi kendine yeterli neşe” toplumun ve gelenegın hem bugününü hem de geleceğini besler. Herhangi bir düşüncenin/inancın toplumsallığın içine kök salmış biçimde hayatını sürdürebilmesi, kendinden emin bir neşe ile olabilir ancak. Kendinden emin ve kendi kendine yeterli. Burada bir yanlış anlaşılma olmasın: Bizim kadim neşemiz, neşelenme biçimimiz, hüznü dışlamaz; tam tersine, onu içerir. Hüznün olmadan neşe kof, yalın kat ve ömürsüzdür. Sürekliliği değil; süreksizliği (yani endişeyi ve umutsuzluğu) ifade eder.

Biraz somutlaştırırsak insanların bir araya gelme biçimleri, bu bakımdan tarifsiz bir imkândır. Neşeyi sürekli kılan şey budur. Ama bir farkla. Bir araya gelme biçimleri de vardır. Bazıları, sürelidir, sunidir. Suni biçimde bir araya gelmek, bir yakın ve somut amaç etrafında buluşmak, asık suratla, tedirgin ve kendinden emin olmayan bir “bir aradalık” neşeyi dışlar.

Neşe ancak kendiliğindenlikle, kadimlikle ve güncel/maddi bir karşılığı olmadan bir araya gelindiğinde, mucizevi biçimde zuhur eder. Bütün bunlarla, tabir yerindeyse “teknik” anlamda “bayram”ı tarif etmiş oluyorum. Bütün gönüllerin vahdetini ilham eden bayramımız kutlu olsun.

ÖLÜM ÜZERE KURULMUŞ DİPDİRİ BİR KOŞU

İsmail KILIÇARSLAN

Yaşamın sırrına boyun eğmek denebilir mi Kurban Bayramı için? Ölmeden önce, ölümün ardını, sonrasını görmek ya da... Bence -ve milyonlarca Müslüman için- denebilir. Çünkü, düşlerde Mekke'ye, Medine'ye; Resulullah'ın, Hz. İbrahim'in ve Hz. İsmail'in yamacına varmaktır kurban. Ortalık ışımadan uyanılır kurban sabahı, lambalar yakılır ve kurbanın üzerine bir ışık düşer dağların ve hatta şehrin ışığından önce. O sabah, kutlu bıçağın sesini, kurban hepimizden önce duyar, horozlardan önce duyar, çocuklardan önce duyar. Çünkü müminlerin olduğu kadar, kurbanların da en derin bayramıdır bu bayram. Bu yüzden, "Saatlerini çabuk tüket ey ulu gece." deriz, bizleri kurban sabahına çıkar bir an önce.

Kurbanın yumuşak yünü, yüreğimizin yumuşaklığı ile yarışır bütün bir bayram boyunca. Bunu, sadece Kurban Bayramı gelip çattığında anlarız bir tek. Yoksa her gün kesilen onlarca hayvan neden vermesin yüreğimize, bir yünün yumuşaklığını. Alalededir sanki, Kurban Bayramı dışında kesilen hayvanlar, kasaptan alırlar, marketten alırlar. Donmuş, ruhsuz ve bungun bir geleneğin sürdürülmesi gibi... Bütün yıl sürüp gider bu bungun gelenek, ta ki Kurban Bayramı'na gelene dek. O dört gün, ışık ışık yayılır müminlerin yüreğine. Donmuş heykellerini eritir hız çağının, köksüz ritüeller çağının. Şehrin dört bir yanından yükselen kurban sesleri, göksel bir çağrının cisimleşmiş hâli gibidir sanki. Göksel bir diriliş gibi yayılırlar sokak aralarına. Sonra yüreklerimize, sonra dualarımıza ve ümitlerimize.

Kurban, on bir ay boyunca metalik heyecanların beşiği olan şehre su vermektir. Diriltmektir şehri, "medeni" bir heyecan ile... Köklerine inmektir şehrin, akan her damla kurban kanı, abıhayat gibi önce kurbanı, ardından toprağı ve yüreğimizi diriltir; çiçek açarız çocukların gözlerindeki şaşkınlık ve heyecanla. O çocuklar ki yıllar sonra yerlerini alacaktır büyüklerinin, onlar da şahit olacaklar şu kısacık dört günün

nasıl da emsalsiz ve tarifsiz olduğuna. Kurban ışığı bıçak parıltıları eşliğinde sürüp gidecek yüzyıllar boyu, İla-yi Kelimetullah'ın izin verdiği sürece.

İnsanın tüm ihtirasları ve maddi kaygıları, Kur'an sesi duymuş iblisler gibi kaybolup gider ve kaçır kurban vakti. Görmesek de biliriz, zincirlere vurulmuş gibi köşe başlarında bekler o iblisler -derin ve keskin soluklarıyla- şu dört günün geçip gitmesini. Çünkü dört gün boyunca evlerimizden ve sokaklarımızdan yükselen sesler ve kokular, tüm bu gri ve siyah kentlere ulvi haberler getirir. Meta değildir artık "et", meta değildir artık "koyun", meta değildir artık "koç." Onlar sayesinde gökten ışıklar iner; dini için, ibadeti için kanını feda etmeye hazır milyonlarca insan gönlüne...

Kestiği bir kurbanın hemen hemen hepsini ihtiyaç sahiplerine dağıttıktan sonra, elinde sadece ufak bir kürek kemiği kaldığını öğrenen Resulullah, Hz. Aişe'ye, "Desene kürek kemiği dışında hepsi bizim oldu." demiştir. Resulullah'ın bu sözünden, kurbanın bizleri dünyevi her şeyden zapt ettiğini ve bizleri derisiyle, etiyle, tüyüyle fethettiğini anlıyoruz.

Kurban, biz müminler için en büyük hamd ve şükür vesilelerindedir. İnsan bir an için olsa da şükreder yaşadığına. Hz. İbrahim'in ve Hz. İsmail'in imanı yayılır vücudunun her zerresine. Bilir ki bu ölüm diğer ölümler gibi değildir. Bu ölüm, "diri bir ölümdür." Kurbanın, cennet bahçelerinde otladığını bilir ve anlar bir an içinde insan.

Kurban, büyük şair Sezai Karakoç'un ifadesiyle, "Bunu gör, buna tahammül et. Ve gerçeği anla. Kurban bir semboldür. Aslında her gün, senin için, nice varlık kurban olmaktadır. Ama sen de bunun dışında değilsin. Öyleyse neye adandığını araştır ve bil." demektir.

Ölüm üzere kurulmuş dipdiri bir koşudur kurban...

KOVID-19 KÜRESEL SALGININA RAĞMEN KURBANDA KURBIYETİ YAŞAMAK

Prof. Dr. Asım YAPICI

“Her zamankinden daha fazla itina ile Kurban Bayramı’nı idrak etmek durumundayız: Affederek, şükrederek, merhamet ederek, diğerkâm davranarak, insanlığımızı koruyarak... Her akşam soğuk istatistiklerle verilen ölümleri “Canımdan can gitti.” duygu ve düşüncesiyle izleyerek, kendimizi ve çevremizi koruyarak...”

Bir yandan kovid-19’un yayılım hızına bağlı olarak zuhur eden kısıtlamalarla moralimiz bozulurken öte yandan kısıtlamaların gevşetilmesi veya kaldırılması ile şaşkın bir sevinç yaşıyoruz. Bu süreçte “yeni normal” diye bir kavram giriyor hayatımıza. Buna alışalım derken “yeni normal” eskimeye başlıyor, tıpkı her yeniliğin zamanla yeniliğini yitirmesi gibi. Yine de her gün daha fazla artıyor maziye yönelik özlemlerimiz. Şimdi görece daha rahat gibiyiz. Ancak kovid-19 virüsünün delta ve lambda gibi mutasyona uğramış varyantlarına yönelik haberlerden beslenen kaygılarımız ruhsal bakımdan gerdikçe geriyor bizi.

Gerginlik, yerine ve durumuna göre işlevseldir elbette. Zira her türlü fiziksel, sosyal ve ruhsal gelişim denge ile dengesizlik geriliminde tezahür eder. Tecrübe edildikçe normale dönüşür yeni normaller. İster istemez dünyaya bakışımız, kendimizle ve insanlarla ilişkilerimiz, yeme içme ve eğlence alışkanlıklarımız, dinî ve manevi hayatımız derinden etkileniyor bu süreçte. Savruldukça savruluyoruz özgürlük ile güvenlik arasında. Yaşam biçimlerimizde ortaya çıkan kısıtlamalar özgürlük arzumuzu olumsuz etkilerken bizi daha güvenli bir dünyaya taşıyor ancak yaşadığımız savrulma ve kaygı ile baş etmekte zorlanıyoruz. Kısıtlamalar kalkınca başka bir gerilim alanına yelken açıyoruz, acaba kovid-19 daha da artarsa; bize, ailemize, akrabalarımıza ve dostlarımıza musallat olursa... Birden sevincimiz kursağımızda kalır gibi hemen maskelerimizi takıyor, dinî geleneğimizde var olan musafaha davranışımızı askıya alıyor, fiziksel mesafemizi korumaya gayret ediyoruz yutkunarak.

kovid-19 döneminde dijital imkânları kullanarak sevdiklerimizle ve dostlarımızla görüntülü iletişim kurmaya başladık. Meğer ne kolaymış hasret gidermek! Belki de küresel postmodernite canına okuyor hasret duygusunun. Bence tüm insanlık olarak hasret duygusunun ölümüne şahit oluyoruz. Öyle ya dokunamasak da birbirimize canlı kanlı görüşüyoruz, film izler gibi. Henüz online görüşme imkânları bu kadar bilinmezken İbrahim Tenekeci “Bir jeton yanağıma getiriyor da yanağını / kokunu rüzgâra salsam bana getiriyor” diyordu. Şimdi de öyle. Görüntü, ses ve renk her şey tamam ancak insan kokusuna hasret yaşıyoruz. İnsan kokusu derken kanlı canlı belli bir şahsı kastetmiyorum. Hasret duygusu artık daha farklı bir yapı ve şekilde çıkıyor karşımıza. Hasrete hasretlik çekiyoruz. Artık “Göresim geldi.” ifadesi bile anlamını yitirdi sanki. Düşüncelerimizi saklamadan, lafi evirip çevirmeden itiraf edelim: Dijital ortamda kurulan ilişkiler gerçek ilişkilerin verdiği tadı sunmuyor gönlümüze. Kendimizi “Ne yapalım başka çaremiz yok.” diyerek teselli etsek de sosyal destek algımızın gittikçe zayıfladığını hissetmeye başladık. İçimizi ürperten bir histi bu. Kalabalık içinde yalnızlıktan izole yalnızlığa doğru yol alırken içsel-manevi destek arıyoruz mütemadiyen lakin bulamıyoruz yeterince. Bu süreçte her şeyi kuşatan Allah’ı nerede nasıl bulacağımızı bilmememiz kendimize çarpmamıza neden oluyor. Tüm şıkların elendiği yerde tek sığınak kalıyor geriye. Bizi bizden daha iyi tanıyan, her şeye gücü yeten, ol deyince olduran, dilerse her türlü bela ve musibetten bizi emin kılan Rabbimize sığınmaktan öte bir yol bulamıyoruz çoğu kere.

Kovid-19’un gölgesi altında Kurban Bayramı’na eriştik. Kısıtlamalar kaldırıldı. İmkânı olanlar kurbanlarını kesecek, böylece hem ailesini hem de ihtiyaç sahiplerini sevindirecek. Sormadan edemiyoruz: Kurbandan nedir maksat? Elbette kesilen kurbanların etinden yiyeceğiz, misafirlerimize yedireceğiz, ihtiyaç sahiplerine dağıtacağız. Dahası olmalı... Acaba nedir dahası? Kurbanda kurbiyeti hissedebiliyor muyuz acaba? Allah’a yakınlaşabiliyor muyuz kesilen kurbanlarla? O’nu hissedebiliyor muyuz ruhumuzun en derinlerinde? İçsel-manevi desteğimizi bulabiliyor muyuz yeterince? Kurban bir ibadet mi yoksa adet mi? “Üst üste sorular soru içinde” der ya Necip Fazıl... Bölündükçe çoğalan kışkırtıcı sorularla boğuşuyoruz. Sonra, sorular yerinde dursun “Bayramlar bayram olsun derim, Allah kerim” ve “Mübarek elleri öpüp koklayıp / yüzüme sürdüğüm bayramlar hani.” diyen Abdurrahim Karakoç’u anıyoruz buruk bir tebessümle.

Evet, kovid-19 şiddetli bir sarsıntıyla sarstı tüm insanlığı, hâlâ da devam ediyor bu sarsıntı. Aşılama arttıkça tünelin sonu göründü umuduyla ışıldıyor gözlerimiz. Yaşanan sarsıntıları daha büyük felaketlerin öncüsü değil, olan bitenin artçısı olarak görmek istiyoruz. 2020 ve 2021 Ramazan bayramlarını evlerimizde buruk yaşamıştık. Hâlimizi en iyi anlatan dizeler belki de şuydu: “Hüzün zaman zaman deli dalgalarla gelir, gönlümün kıyısına vurur.” Gözlerimiz kaygıdan sermest bir şekilde uzaklara dalardı. Acaba ne arardık uzaklarda? “Uzaklar sana gelmez, sen uzaklara gidersin.” der ya Didem Madak tıpkı öyle... Ötelere doğru bakmak hem ötelere ve ötekiyle buluşmayı

hem de ötelediğimiz ne varsa onlarla kucaklaşmayı iktiza eder. İmdada Necip Fazıl yetişir; o meşhur tok ve kadife sesiyle: “Öteler, öteler, gayemin malı / Mesafe ekinim, zaman madenim / Gökte samanyolu benim olmalı / Dipsizlik gölünde inciler benim.” Her şeyle ve herkesle buluşabilmek için önce Rabbimizle karşılaşmamız ve buluşmamız gerekirdi. Yine de sormaya devam edelim: O’nunla karşılaşmak mümkün mü acaba? Hadi karşılaştık diyelim, nasıl gerçekleşecektir bu buluşma?

2020’de olduğu gibi 2021 Kurban Bayramı’nı görece sevinçle karşılıyoruz. Kurbanlarımızı Rabbimize takdim etmenin hazzını yaşama peşindeyiz. “Onların etleri ve kanları elbette ulaşmayacaktır Allah’a. Ancak sizin takvanız erişebilir O’na.” (Hac, 22/37.) ayeti sarıp sarmalıyor bizi. Allah’ı şah damarımızdan daha yakın hissetmeden gerçekleşebilir mi takva? “Senden ümit kesmem kalbinde merhamet adlı bir çınar vardır” der ya Sezai Karakoç *Sürgün* isimli şiirinde. Rabbimizin bizi sevdiğini, koruduğunu, kolladığını hissettikçe, ruhsal bakımdan hazırız demektir ben ötesiyle temas kurmaya. Yere göğe sığmayan Allah’ın kalbimizi kuşatmasıyla kök salan bu his, filizlenir meyveye durur gönlümüzde. Yunus’un diliyle “Gönül Çalabın tahtı”dır zira. Orası cennet bahçelerinden bir bahçe olur âdeta. Takvadan kurbiyete, kurbiyeten takvaya döngü başlar ve devam eder biteviye. Artık “... Kan kesilince damardan sıcak / sımsıcak kelimeler boşandı ... /... Aşk ve ölüm bana yeniden / su ve ateş ve toprak/ yeniden yorumlandı.” dizeleriyle İsmet Özel’in “Amentü”sünü mırıldanmaya başlarız. Kalbin yeniden imar; algı ve idrakin yeniden inşa olduğu kurbiyet hâli, hiçbir şeyin önceki gibi anlamlandırılmadığı yeni bir dünyaya doğuş demektir.

Tam da bu noktada kovid-19 küresel salgınının bozduğu düşünce yapımız, ilişkilerimiz ve sosyal destek algımızı güçlendirmenin imkânlarını arıyoruz. İçe dönmek, içe döndükçe ben ötesine açılmak, ben ötesine açıldıkça ruhen Allah’la buluşmak, Allah’la buluştuktan sonra yeniden beşerî düzleme inmek. İşte “kıvama ermek” denilen durum. “Kıvam” demişken aynı kökten türeyen “sırat-ı müstakim” ve “ahsen-i takvim” geliyor aklımıza. “ed-dinü’l-kayyime” ve “ekimu’s-salâh” terkiplerini de vurgulamak gerek. Bunların hepsinde değer, ahlak, iman ve ihsanla ulaşılması gereken kıvam hâli tanımlanıyor bize. İşte takva ve kıvam ilişkisi. Bu ilişkiden neşet eden ruhsal hâle, en yalın ifadeyle *kurbiyet* demek mümkün.

Eğer Rabbimize yakınsak nefsimize, sosyal çevremize ve içinde yaşadığımız dünyaya merhametli davranmak durumundayız. Şayet Kurban Bayramı kurbiyetimize vesile olacaksa kovid-19 küresel salgınının beraberinde getirdi-

ği yeni dünyanın yeni bireyi karşısında kıvamlı ve takvalı insanı öldürmemek için “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça mutlak iyiye ulaşmazsınız.” (Âl-i İmran, 3/92.) ayetini hatırlamak gerek. “Bize ne başkasının ölümünden demeyiz çünkü ... /... Başka ölümler çeker bizi / ve bazen başkaları ölümü çeker bizim için” (İ. Özel). Kovid-19’dan vefat edenlerden “Bize ne!” diyerek sıyrılmayacağımız gibi bizim başkalarına başkalarının bize ölümcül virüs sunması karşısında da duyarsız kalamayız. Sadece ölümlere değil maddi manevi yokluk ve yoksunluk yaşayanlar için de aynı cümleler söz konusu. Bize ne başkasının işsiz, evsiz, barksız, aç ve çaresiz oluşundan dediğimiz anda insani kıvam kaybolmuş demektir. Evine ekmek götüremeyip intihar eden babanın, açlıktan ağlayan çocuğun, ayakkabısı olmadığı için ayağına cam batan yetimin; evlatlarının geleceğinden endişe duyarak ruh sağlığı bozulan annenin, dahası dilsizce feryat eden tüm insanların vebali omuzumuzdadır akla gelen her anlamıyla.

Yardımlaşma ve dayanışmaya daha fazla ihtiyaç duyulur zor zamanlarda. Madem bayram (iyd) sevinç ve neşe günü demektir, başkasını sevindirmeden ve neşelendirmeden sevinçli ve neşeli olmak, tek taraflı yaşamak değil midir bayramı? İşte kıvamsızlık ve takvasızlık. Dahası kesilen kurbandan kurbiyete vasıl olamamak. Et yiyerek mideyi doyurmak ancak ruhun çorak kalması. Mehmet Akif gibi “Ya hamiyetsiz olaydım ya param olsa idi.” ya da Yahya Kemal gibi “Mademki böyle duygularım kaldı, çok şükür.” diyememek ve boğulmak kıvamsızlıkta.

Her zamankinden daha fazla itina ile Kurban Bayramı’nı idrak etmek durumundayız: Affederek, şükrederek, merhamet ederek, diğerkâm davranarak, insanlığımızı koruyarak... Her akşam soğuk istatistiklerle verilen ölümleri “Canımdan can gitti.” duygu ve düşüncesiyle izleyerek, kendimizi ve çevremizi koruyarak, diğer insanların hâlleriyle hemhâl olarak, hülâsa kıvamlı davranarak. Kovid-19 sonrası kurulması planlanan yeni dünya ve yeni bireye inat tedbir-takdir ilişkisine riayetle iç ve dış dünyamızı imar ederek...

Ne dersiniz? Kurbanda kurbiyete var mısınız?

KURBAN VE BAYRAMIN ANLAM DÜNYASINA ASR-I SAADET PENCERESİNDEN BAKMAK

Prof. Dr. Eyüp BAŞ

Kurban Bayramı, biz Müslümanların kutladığı iki dinî bayramdan birisidir. Bu bayrama Arapçada kurbanlık hayvanı kesme bayramı anlamına gelen “İydü'l-edhâ/Yevm-i Edhâ” ve “İydü'n-nahr/Yevm-i Nahr” ifadeleri kullanılır. Kurban kesmeye işaret eden *udhiyye*, *hedy*, *atîre*, *akîka*, *nezr* gibi farklı vesileler için de dilimize yerleşen “kurban” sözü hepsiyle ortak ve birlikte kullanılır hâle gelmiştir.

Kurban Bayramı kadim bir geleneğe dayanmaktadır. Çeşitli rivayet ve anlatıları bir yana bırakıp bunu sadece Kur'an-ı Kerim çerçevesinde ele alacak olursak şunu görmüş oluruz: Hz. İbrahim (a.s.), peygamber olunca kavmini imana davet eder ve onlarla uzun süre mücadele eder. Sonra babasına aynı çağrıda bulununca, meydana gelen tartışmada, Hz. İbrahim “Sen benim tanrılarımın yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen andolsun seni taşlatırım; şimdi uzun bir süre gözüme görünme!” diyen babası tarafından kovulur. Böylece yurdunu terk etmek zorunda kalır. Yaşlanmış, çocuğu olmamış eşi ile beraber yabancı diyarlara göç eder. Artık çocuksuzluk ve gurbet acısı âdeta iliklerine işler. Tam bu sırada Rabbi kendisine halim ve itaatkâr bir çocuk vaat eder. Başından geçenlere bakılırsa bu çocuk Hz. İbrahim için çok önemlidir. Allah'ın vaadi gerçekleşir, çocuk doğar, biraz büyür, hayat şartları karşısında babasına yardımcı olabilecek bir çağa gelir. İşte tam bu sırada ihtiyar baba rüyada çocuğunu, yani Hz. İsmail'i boğazladığını görür. Fakat bu rüya sıradan kimselerin rüyası gibi değildir. Bu rüya, rüyada bir vahiydir. Çünkü peygamberlerin rüyası da bir çeşit vahiy demektir. Hz. İbrahim vahiyle gelen bu bilginin gereğini yapmak konusunda kendisini mecbur hisseder. İhtiyar baba bu durum karşısında hayli sarsılmıştır. Çocuğu kendisine müjdeleyen Yüce Yaratıcı, bu sefer onun boğazlanmasını istemiştir. Veren de alan da aynı olduğuna göre, vermesinde ve almasında bir hikmet olması lazımdır. Baba meseleyi oğluna açıkça anlatır. Çocuk da babasının aldığı emri yerine getirmesini uygun görerek kendisinin bu durum karşısın-

*saatlerini çabuk tüket ey kutlu gece
kurban bayramıdır en derin bayram bence*

*kur'an dinlemiş ve ondan boyun eğmişlerdir sanki
yaşamın sırrına bizden önce ermişlerdir sanki
kendilerini bir ses uğruna kurban vermişlerdir sanki
ölmeden önce ölümden sonrasını görmüşlerdir sanki
dağlarda yankılanmışlar derelerde ağarmışlardır sanki
düşlerinde mekke'ye varmışlardır sanki*

*saatlerini çabuk tüket, ayını ve yıldızlarını yak ey gece
bizim kalbimizde kurbanlar kesilmeden önce*

Sezai KARAKOÇ

da sabırlı olacağını söyler. İhtiyar baba gördüğü rüyayı uygulamaya teşebbüs eder, oğlunu yanı üzere yatırır, bıçağı çekeceği an ilahi nida tekrar vuku bulur. Hz. İbrahim'e rüyasının doğru olduğu, bu durumun onun samimiyeti hakkında bir sınav olduğu, kazandığı için de mükâfatını göreceği kendisine müjdelendirken, oğlunun yerine bir kurban kesmesi bildirilir ve bu kurbanın gelecek nesillere de intikal edeceği haber verilir. (Bkz. Meryem, 19/41-48; Saffat, 37/100-108.)

Oğlunu kurban etmekle imtihan edilen Hz. İbrahim'den başka, böyle bir sınamaya maruz kalan herhangi bir peygamber yoktur. Böylesine büyük bir imtihan vermenin ancak ona düşmüş olmasına, Hz. İbrahim'in bizzat kendisinin sebep olduğu söylenebilir. Zira Hz. İbrahim, bu yaşadıklarından daha önce Cenab-ı Hakk'tan ölüleri nasıl dirilttiğini görmeyi istemiştir. Cenab-ı Hakk, inanıp inanmadığını sorduğunda Hz. İbrahim de “Evet inanıyorum fakat bunu kalbimin tatmin olması için istiyorum.” deyince, Cenab-ı Hakk isteğini yerine getirmiştir. (Bakara, 2/260.) Hiçbir peygamber de Cenab-ı Hak'tan böyle bir istekte bulunmamıştır. Deyim yerindeyse Hz. İbrahim, kendince Allah'ı sınamıştır, Allah da onu.

İşte Hz. İbrahim'in bu kıssası, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.s.) kurban ibadetinin İslam dinindeki meşruiyetini ortaya koyarken dayandığı vahiyler oldu. Kurbanın, atası Hz. İbrahim'den kendi zamanına kadar devam eden bir dinî gelenek olduğunu Müslümanlarla paylaştı. Araplarca hicretin ikinci yılında hac ayı olan zilhicce ayına gelindiğinde, bu ayın onuncu günü Kurban Bayramı namazı kıldırıldı, kurbanlar kestirdi. Aynen Ramazan Bayramı'nda olduğu gibi Müslümanların birbirlerini ziyaret edip tebrikleşmelerini teşvik etti (10 Zilhicce 2/3 Haziran 624). Hz. Peygamber bu uygulamayı, Mekke'deyken şirk unsurlarıyla bezemiş hac ibadetinin bir parçası olan, Allah'tan başka varlıkların adı anılarak (tehlil) kesilen hayvanların etini yemenin haram kıldığını bildiren ayetlerle (Bakara, 2/173; Maide, 5/3; Enam,

6/145; Nahl, 16/115.) ve kurbanların kanlarını teberrüken Kâbe'nin duvarlarına sürmenin bir şirk ritüeli olduğuna atfen, “[Bilin ki] kestiğiniz kurbanların ne etleri ne kanları Allah'a ulaşır. O'na ulaşan, yalnızca sizin iyi niyet ve samimiyetinizdir.” (Hac, 22/37.) şeklindeki Rabbinin buyruğu ile hayata geçirdi.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed, Medine'de bulunduğu on yıl süresince her yıl aynı şekilde kurban kesiti ve Müslümanlarla birlikte bayram kutlaması yaptı. Kurban Bayramı kutlamalarını, Ramazan Bayramı'nda olduğu gibi musalla adı verilen geniş bir alanda (namazgâh), kadınların ve genç kızların da katıldıkları bayram namazı ile başlatırdı. Namaz ve hutbenin ardından tekbirlerle kurbanları kestirirdi. (İbn Sa'd, I, 213-214.)

Hz. Peygamber bayram günlerinin, oruç değil yeme içme ve Allah'ı anma günleri olduğunu söyler, ashabını şu sözlerle kurban kesmeye teşvik ederdi: “*Âdemoğlu, kurban günü Allah katında kurban kesmekten daha sevimli bir amel işlemez. Kurban, kıyamet günü boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla gelir. Kurbanın daha kanı yere düşmeden önce Allah tarafından kabul edilir. Bu sebeple kestiğiniz kurbanlarla nefsinizi arındırın.*” (Tirmizi, Edâhi, 1.)

Sevgili Peygamberimiz bayramların kalabalıkla ve büyük bir coşku içinde kutlanmasını arzu ederdi. Hatta bu arada kılıç kalkanla yapılan folklorik gösterilere izin verir; Mescid-i Nebevi'nin toprak zemini üzerinde bir grup Habeşlinin yaptığı bu gösterileri eşli Hz. Aişe ile birlikte izlerdi (Müslim, “Salâtü'l-ideyn”, 11, 12, 22). Hz. Peygamber sergilediği bu tutumla tüm Müslümanlara İslamiyet'in, insan varlığını bir bütün olarak ele aldığını gösterdi. İnsanın madde ve ruhtan ibaret olduğunu, sonra da her ikisi arasındaki dengeyi korumaya özen gösterdiğini kavratı. İslam'ın insanın ruh yönünü ele aldığı zaman madde yönünü ihmal etmediğini, maddesini yoğurduğu zaman da ruhunu onun hamuru içine kattığını hissettirdi.

Ramazan Bayramı'nda fitre vermek şart koşulmuştu. Bu uygulama yoksullara yapılması öngörülen yardımdan başka bir şey değildi. Kurban Bayramı'nda değişik bir şeyin olması zevk ve neşeye daha uygundu. Bu da yemek ziyafeti oldu. Yemek ziyafetinde en önemli yemek, şüphesiz ki insanlık tarihinin en önemli besin kaynağı olan et idi. İşte bu, herkesin sofrasına aynı cins yemeğin temin edilmesi ve zengin, fakirin birkaç gün aynı yemeğin tadını müşterek olarak duymalarını ve böylece ruhi beraberliğin yanında, maddi beraberlik ve yardımlaşmalarını sağlamıştı. Oysa İslam öncesinde Arapların cahilane inanç, tutum ve davranışlarını İslam sonrası dönemden ayırmak için kullanılan Cahiliye Dönemi ibadet anlayışında, Kâbe'nin etrafında yer alan, ilahi değer atfedilen ve özelliğine göre “ensâb, esnâm, evsân” denilen taşlara kurbanlar kesilerek ibadet edilir; kurban etlerinden yemek haram kabul edilir, bunlar parçalanarak dikili taşların üzerine bırakılır, yırtıcı hayvanlara ve kuşlara terk edilirdi. İslam öncesi Arapların bu âdetleri “*Onlardan hem kendiniz için hem de ihtiyacını gizleyen ve gizlemeyen fakirlere yedirin.*” (Hac, 22/36.) ayetiyle reddedilmişti.

Hz. Peygamber'in kurban etinin dağıtımını ve saklanması hakkındaki tavsiyeleri de söz konusu hususu yüzyıllarca âdeta canlı bir şekilde toplum hayatına yansıttı. Onun, bazen etin hepsinin dağıtılmasını, bazen üçte birisinin geri bırakılabileceğini, bazen etin üç günden fazla kalmamasını ve bazen de fazla saklanabileceğini açıklaması, toplumun her kesiminin zaman ve mekâna göre olan ihtiyaçlarının dikkate alınarak hareket edilmesi gerektiğini ortaya koymaktaydı. Zira İslam bu toplumsal ruhu herkeşe madde ile tattırmayı amaç edinmişti. Bunu yapabilmek için kurbanın kanını akıtmayı şart koşmuştu. İşte bu sebeple ilerleyen zamanda kurbanlık hayvanın kıymetini para olarak dağıtmak İslam âlimlerince hiçbir zaman uygun görülmedi. Zira bunun aksi durumda bayramda bir beraberlik olmayacak; kimi kurban eti yerken, kimi ise aldığı birkaç kuruşla kalacak ve hatta kurban eti yerine para dağıtan kimse bile kurban etinden mahrum kalacaktı.

Netice itibarıyla, bu bayrama hac bayramı, tavaf bayramı, Arafat bayramı, Halil İbrahim bayramı, şeytan taşlama bayramı vesair adlar verilebilirdi. Bütün bu iş ve fiillerde insanı cismen ve ruhen Allah'a yaklaştıran, bireysel ve toplumsal bir ibadet boyutu vardı. İnsan Allah'a yönelmekte, ruhunu O'nun huzurunda arındırmaya tabi tutmaktaydı. Ancak yüzyıllardır bütün bunların toplamının yapıldığı günler, Kurban Bayramı olarak ilan edilip kutlandı. Söz konusu ibadetler ancak belirli yerlerde ve belirli zamanda; yalnız başına değil, topluluk hâlinde yapılmaktaydı. Her ibadetin samimiyet ve toplumsal yönüne önem veren İslamiyet, insanın ruhunu, içini temizlemeyi, onun sevinçli ve neşeli olmasını amaç edindiği böyle bir zaman diliminde, insanların birbirine ısınmasını ve kaynaşmasını kolaylaştırmak için maddeten onların yaklaşmalarını sağlayacak sebeplere de başvurmuştu. İşte bundan dolayı, öne çıkması muhtemel diğer bazı isimler yerine, “kişiyi Allah'a ve diğer Müslümanlara yaklaştıran” anlamındaki “kurban” kelimesi yüzyıllar boyunca öne çıktı ve “Kurban Bayramı” olarak dilimizde yer etti.

BEKLENEN SENSİN

İhsan AÇIK

Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti II. Başkanı

“Dünyanın zorluklarına ve zulümlerine gözlerini kapatmadan her canlıya el uzatmanın gayreti içerisinde, ayrı coğrafyalarda, ayrı dilleri konuşup ayrı hayatlar yaşıyor olsak da ay yıldızlı bayrağımızın gölgesinde, hilalin kuşattığı dünyayı iyilikle sarmak için mazlumların elinden tutmaya devam edeceğiz.”

Yarım asra yakın süredir gerçekleştirdiği faaliyetlerle milletimizin iyilik temsilcisi olan Türkiye Diyanet Vakfımız, Diyanet İşleri Başkanlığımızla birlikte bu Kurban Bayramı'nda da ülkemizdeki ihtiyaç sahiplerinin yanı sıra bayram sevincini mazlum ve mağdur coğrafyalara taşıyor.

Türkiye Diyanet Vakfı olarak kurban ibadetini dinî hükümler doğrultusunda yerine getirmek ve keseceği kurbanı ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak isteyen vatandaşlarımıza yardımcı olmak amacıyla 1993 yılından beri Diyanet İşleri Başkanlığımız iş birliği ile “dinî esaslara uygun, güven ve emanete riayet” şiarıyla vekâletle kurban kesim programı düzenliyoruz.

Kurban; mazlumun sofrasına bir nebze de olsa katkı sunabilmektir. İnancı ne olursa olsun, muhtaç olan herkesin imdadına koşmaktır. Mazlumların sevincine, bayram neşesine vesile olmaktır. Dünyanın en ücra köşelerinde, adını dahi duymadığımız diyarlarda yaşayan, hiç görmediğimiz, tanımadığımız din kardeşlerimize uzattığımız bir iyilik elidir. Onlara kurban etinden ziyade ümit, güven ve muhabbet takdim edebilmenin adıdır kurban.

Hız. İbrahim'in sadakati, Hz. İsmail'in teslimiyetinin tezahürü olan ve yeryüzündeki bütün kardeşlerimizi birbirine yakınlaştıran kurban ibadeti sayesinde dostluk ve kardeşlik köprüleri kuruyoruz.

İnsanlığın şefkat ve merhamete her zamankinden daha fazla muhtaç olduğu böylesi dönemlerde, yardımlaşma ve infakın zirveye çıktığı kurban dönemi fırsat bilerek ne kadar çok mazluma ulaşsın onların hayır dualarını alabiliriz diye gayret gösteriyoruz.

Her aşamasını büyük bir hassasiyetle takip ettiğimiz ve İslami usullere uygun olarak kestiğimiz kurbanları, ülkemizdeki ihtiyaç sahiplerinin yanı sıra mülteci kamplarından savaş ve afet bölgelerine, kıtlık ve kuraklıkla mücadele eden ülkelerden bir Müslümanın selamına muhtaç kalan tecrit yerlerine kadar gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırıyoruz.

Yapılan küçük iyilikler, bağışlar, adını dahi duymadığımız, dilini bilmediğimiz bölgelerde hasretle yolumuzu gözleyen bir çift göze umut oluyor, samimiyet ve içtenlikle yapılan duaların kabul olduğuna şahitlik ediyoruz.

Vekâlet yoluyla kurban programımız kapsamında Etiyopya'nın Bale Robe bölgesine giden arkadaşlarımız, arife günü yatsı namazından çıktıktan sonra yaşlı bir kadının kötü bir battaniye ile caminin dış kapısının önünde yattığını görüyor. Kendisine saatin çok geç olduğunu hatırlatan ve neden dışarıda yattığını soran arkadaşlarımız; “Yarın Kurban Bayramı'nda Türkler gelecek ve et dağıtacak. Çocuklarıma et alıp götürmek için geldim. Uzun süredir ne ben ne de çocuklarım et yiyebildi. Türklerin geldiğini duyunca buradan ayrılmak istemedim.” şeklinde hafızalarımıza kazınacak ve tüylerimizi diken diken eden cevabı veriyor.

İşte biz millet olarak tarihin her döneminde “beklenen” olmuşuz ve bugün de Türkiye Diyanet Vakfı olarak milletimizin emanetlerini mazlum ve mağdurlara ulaştırarak ecdadımızın bize bırakmış olduğu mirası yaşatıyor, beklenen olmanın gereğini yerine getiriyoruz.

“Komşusu açken tok yatan bizden değildir.” diyen bir Peygamberin ümmeti

olarak, gönül coğrafyamızı sadece yaşadığımız ülkeyle sınırlamayarak duası ve ümidi Türkiye olan, Türk halkı olan dünyanın en ücra köşesindeki mazluma dahi el uzatmanın çabası içerisindeyiz.

Allah'ın yarattığı her bir canlıyı O'nun emaneti olarak görüyor ve yardım çalışmalarımızı gerçekleştirirken bu hassasiyetle hareket ediyoruz.

Milletimizin emaneti olan kurbanları keserek ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak için Senegal'e giden ekibimiz ise başka bir ibretlik hadiseye tanıklık ediyor.

Ekiplerimiz kurbanların kesim ve dağıtımını yaparken bir kabileden hastalıkların başladığı ve durumlarının çok kötü olduğu bilgisi geliyor.

Ekiplerimiz kurban etlerini alarak bu kabileye ulaşıyor. Kabile başkanı kendilerinin Hristiyan olduklarını söyleyerek bir yanlışlık olmasın diye ekibimizi uyarıyor.

Ekibimiz dinlerinin ne olduğunun bir öneminin olmadığını, sıkıntıda olan bu insanların ihtiyaçlarını gidermenin insani ve dinî bir vazife olduğunu belirterek kurban etlerini fakir halka dağıtıyor.

Kurban etlerinin dağıtımından birkaç gün sonra kabile başkanının da telkiniyle Senegal başkenti Dakar'a 120 kilometre uzaklıkta Mbour şehrine bağlı Fouwa Takh köyünde Fulfulda kabilesinden 200 kişi ve daha sonraki yıllarda başkente 400 kilometre uzaklıkta Koalk şehrine bağlı Kawlakh köyünde Bambaka kabilesinin şefi önderliğinde diğer kabilelerin de bir araya gelmesi ile toplam 600 kişi Müslüman oluyor ve çocuklarını Dakar'da hafızlık eğitimine gönderiyor.

Bu öğrencilerin hayatları boyunca okuduğu her Kur'an-ı Kerim'den başışılarmızın sevap hanelerine artı yazılacağını ümit ediyoruz.

İşte bu hadise de bize bir kez daha gösteriyor ki bizler için küçük gibi görünen iyilikler, başışlar tahmin bile edemeyeceğimiz hayır kapılarını aralayabiliyor.

Hiç görmediğimiz belki de yardım ulaştırdıktan sonra bir daha göremeyeceğimiz insanların hayatına dokunuyor, Türk Milletinin yardım eli oluyoruz.

Necip milletimizin bizlere emanet ettiği kurban vekâletleriyle dünyanın neresinde olursa olsun sadece Müslümanların değil insanlığın ümidini yeniden yeşertiyoruz.

Bu yardımları Allah'ın rızası ve hayır duasından başka hiçbir beklentiye girmeden gerçekleştiriyor olmamız bir-

çok ülkede şaşkınlıkla karşılanıyor olsa da yardım ulaştırma heyecanımızı ve aşkımızı ilk günki gibi canlı tutan, bu duygu ve düşüncedir.

Dünyanın zorluklarına ve zulümlerine gözlerini kapatmadan her canlıya el uzatmanın gayreti içerisinde, ayrı coğrafyalarda, ayrı dilleri konuşup ayrı hayatlar yaşıyor olsak da ay yıldızlı bayrağımızın gölgesinde, hilalin kuşattığı dünyayı iyilikle sarmak için mazlumların elinden tutmaya devam edeceğiz.

Mazlumun, yetimin, yolda kalmışın hamiliği görevini üstlenen milletimizin emanetleri, yurt içinde ihtiyaç sahiplerine, sığınmacılara, Kur'an kurslarına ve öğrenci yurtlarına, yurt dışında ise öncelikle açlık, yoksulluk ve iç çatışmaların yoğun olduğu Afrika'dan Orta Asya'ya, Balkanlar'dan Kafkasya'ya, Uzak Doğu'dan Latin Amerika'ya kadar uzanan gönül coğrafyamızdaki mazlum kardeşlerimize dağıtılmaktadır.

Vakfımıza emanet edilen kurbanlar, Türkiye'de il ve ilçe müftülükleri, yurt dışında ise büyükelçilikler, müşavirlikler, ataşelikler, koordinatörlükler ile ilgili ülkelerdeki dinî idareler ve yerel kuruluşlar iş birliği içerisinde kesiliyor.

Bu yıl da kurban döneminde ülkemizde 81 il 922 ilçede, yurt dışında ise 75 ülke 280 bölgede milletimizin emaneti kurbanları keserek mazlumun umudunu yeşertip hayallerini gerçekleştirmiş olacağız.

20 milyondan fazla insana ulaşarak belki de hayatları boyunca ilk defa evlerine et girmesine vesile olacağız.

Allah Resulü (s.a.s.) bir hadis-i şerifinde, "Kim bir Müslümanın dünya sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderirse Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim darda kalan bir kimse-nin işini kolaylaştırırsa Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır." (Ebu Davud, Edeb, 60.) diye buyuruyor.

Biz inanıyoruz ki verdiğimiz bir hisse kurban, binlerce belki milyonlarca dua olarak aziz milletimize geri dönmektedir. Kurban ibadetini dinî bir vacibe olmasıyla birlikte bu yönüyle de çok önemsiyoruz.

Bizden yardım bekleyen insanlığı yalnız bırakmamak için bu muhabbet volcülüğuna ne kadar çok kişiyi dâhil edebilirsek o kadar fazla mazluma destek olabileceğiz.

Rahmân ve Rahîm olan Allah ın adıyla

Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik. ﴿1﴾

O hâlde, Rabbin için namaz kıl, kurban kes. ﴿2﴾

Doğrusu sana buğzeden, soyu kesik olanın ta kendisidir. ﴿3﴾

- Kevser Sûresi -